

Araştırma Makalesi (Research Article)

TURİST REHBERLİĞİ MESLEĞİNDE YARATICI DRAMA YÖNTEMİYLE SOSYAL BECERİ GELİŞİMİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA: NEVŞEHİR ÖRNEĞİ (AN APPLICATION FOR SOCIAL SKILL DEVELOPMENT WITH CREATIVE DRAMA METHOD IN TOURIST GUIDING PROFESSION: NEVŞEHİR EXAMPLE)

Eymen DEMİR^{1*} (orcid.org/ 0009-0005-9234-8518)

Duygu BORA² (orcid.org/ 0000-0001-9593-1657)

¹Bağımsız Araştırmacı, Nevşehir, Türkiye

²Bağımsız Araştırmacı, Nevşehir, Türkiye

Özet

Turist rehberliği mesleği merkezinde insan ilişkilerini barındırması ve önemli profesyonel mesleklerden biri olmasının yanı sıra turizm sektörünün ana hizmet sağlayıcılarından (Yenipınar, 2019). Rehberlik hizmeti, genellikle yabancı olduğu bir turizm destinasyonunda bulunarak turizm faaliyetlerine katılım gösteren turistlerin en çok ihtiyaç duyduğu hizmetlerden bir tanesidir. Turistlerle birebir iletişim kuran, ülkenin kültürel ve doğal değerlerini turistlere en iyi şekilde aktaran turist rehberleri, ülkenin turizm imajına önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Araştırmanın başlıca amacı, turist rehberliği eğitiminde yaratıcı drama yönteminin sosyal becerilerin geliştirilmesinde uygulanabilirliğini araştırmaktır. Araştırmanın çalışma grubunu, Nevşehir ili içerisinde ikamet eden, çeşitli kurumlarda turist rehberliği eğitimi almış, ulusal ve bölgesel olarak farklı rehber çalışma kartlarına sahip, farklı süre ve bölgelerde çalışmış, daha önce yüz yüze yaratıcı drama deneyimi bulunmayan, 21 eylemli profesyonel turist rehberi oluşturmaktadır. Araştırma, fenomenolojik yaklaşım çerçevesinde tasarlanmış olup, verilerin toplanması ve çözümünde nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel veri toplama aracı olarak açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu geliştirilmiştir. Araştırma verileri yaratıcı drama atölyelerine katılan profesyonel turist rehberleri ile gerçekleştirilen yüz yüze görüşmeler neticesinde elde edilmiş olup, içerik analizi yapılmış, ve elde edilen bulgular tartışılarak yorumlanmıştır. Araştırma bulgularına göre yaratıcı drama yöntemi ile gerçekleştirilen atölyelerin turist rehberliği mesleğinde ihtiyaç duyulan sosyal becerilerin gelişmesine katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte turist rehberliği eğitiminde yaratıcı drama yönteminin kullanılmasının etkili olduğu da belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcı Drama, Turist Rehberliği, Sosyal Beceri, Eğitim

Abstract

The profession of tour guiding, which is centered around human relations and is one of the important professional occupations, is also one of the main service providers in the tourism sector (Yenipınar, 2019). Guidance service is one of the services most needed by tourists who participate in tourism activities in a tourist destination that they are usually unfamiliar with. Tourist guides who establish one-on-one communication with tourists and convey the cultural and natural values of the country to tourists in the best way contribute significantly to the tourism image of the country. The main purpose of this research is to investigate the applicability of the creative drama method in the development of social skills in tourist guidance education. The study group of the research consists of 21 active professional tourist guides who reside in Nevşehir province, received tourist guide education in various institutions, have different guide work cards nationally and regionally, worked in different periods and regions, and have no previous face-to-face creative drama experience. The research was designed within the framework of the phenomenological approach, and a qualitative research method was used in the collection and analysis of the data. A semi-structured interview form consisting of open-ended questions was developed as a qualitative data collection tool. The research data were obtained as a result of face-to-face interviews with professional tourist guides who participated in creative drama workshops, content analysis was performed and the findings were discussed and interpreted. According to the research findings, it was concluded that the workshops carried out with the creative drama method contributed to the development of social skills needed in the tourist guide profession. In addition, it was determined that the use of the creative drama method in tourist guidance training was effective.

Keywords: Creative Drama, Tour Guiding, Social Skills, Education

* Sorumlu yazar: duygubora50@gmail.com

DOI: 10.33083/joghat.2025.505

Giriş

Seyahat etme olgusu günümüz dünyasında doğal bir insan hakkı olarak görülmektedir. Özellikle ücretli tatil hakkı, boş zamanın artışı, kültür, eğitim ve gelir düzeylerinin iyileşmesi, sosyal güvenlik haklarının kazanılması, hızlı teknolojik gelişmeler ve turistik tüketici talebinin çağa ayak uydurma ihtiyacı nedeniyle her geçen gün de artış göstermektedir. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) verilerine göre, 2024 yılının ilk yedi ayında tahmini 790 milyon turist, uluslararası seyahat etmiştir. Bu sayı, 2023'e göre yaklaşık %11 daha fazla, ancak 2019'a göre %4 daha azdır. 2030 yılına gelindiğinde turist varışlarının 1,8 milyara ulaşması beklenmektedir (UNWTO, 2024). Uluslararası düzeyde artması beklenen turistik seyahatlerin destinasyonlar arası rekabete yol açacağı düşünülmektedir. Destinasyonların tek başına arz kaynakları çeşitliliğine sahip olması, destinasyonun tercih edilirliliği ve sürdürülebilirliği için yeterli değildir. Turizm sektöründe nitelikli iş gücüne sahip olmak, destinasyonu doğru tanıtmak ve tekrardan ziyareti sağlamak adına imkân yaratacak önemli bir stratejidir (Eser, Şahin ve Çakıcı, 2018).

Turizm sektöründeki her işgörenin önemi yadsınamayacak olup, turist rehberlerinin bu işgörenler arasındaki yeri farklı ve özgündür. Turist rehberi, turistlerin ülkeye gelişinden ülkeden ayrılışına kadar yanlarında bulunan, belirli bir program dahilinde uygun dillerde ziyaret yerleri hakkında akılda kalıcı ve ilgi çekici şekilde bilgi veren, turistlerin gittiği ülkeye olan bakış açısını şekillendiren, ilgili makam ve otoriteler tarafından kabul görmüş/onaylanmış donanım ve yeterliliğe sahip kişidir (Ak, Kargiglioğlu ve Erkol Bayram, 2019). Turist rehberliği mesleği, turizm sektöründeki paydaşlar arasında köprü görevi gören kilit mesleklerdendir. Rehberlik mesleğinin ülkelerin doğru tanıtılmasında ve turizm açısından gelişme sağlamasındaki etkisi ciddi bir öneme sahip olup, turist rehberlerinin özgün rol ve sorumluluklara, bilgi ve becerilere sahip olması gerekmektedir. Bireylerin başkalarıyla karşılıklı ve sağlıklı ilişkiler kurabilmesi adına sahip olduğu tüm beceriler olarak tanımlanan sosyal beceriler, kültürel farklılıklara sahip ziyaretçilerle doğru iletişimi kurmak için çabalayan turist rehberleri açısından hayati önem taşımaktadır. Bu beceriler, bireylerin kişisel başarısının yanı sıra toplumla uyumlanması, sağlıklı ilişkiler yürütebilmesi, iş ve akademik hayatında başarıya ulaşabilmesi adına da temel oluşturmaktadır. Kültürler arası etkileşimde önemli rolleri olan turist rehberlerinin turist memnuniyetini sağlamak için davranışsal, bilişsel ve duygusal alanlarda becerilere sahip olması gerekmektedir (Bacanlı, 2014; Min, 2012; Temizkan ve Ergün, 2018).

Turist rehberlerinin, sahip olması gereken bilgi, beceri, özellik, yetkinlik ve sorumluluklar turların başarılı bir şekilde yönetilmesi ve turist memnuniyetinin sağlanması bakımından oldukça önemlidir ve bu beceriler öğrenerek kazanılabilir ya da geliştirilebilir niteliktedir (Tetik, 2006). Türkiye’de turist rehberliği eğitimi örgün, uzaktan ve yaygın eğitim olarak verilmekte, genellikle teorik bilgilere dayalı bir sistemin mevcut olduğu ve uygulamaya yönelik derslerin yetersizliğinin turist rehberliği mesleğine etkileri tartışılmaktadır. Bu bağlamda sosyal becerilerin geliştirilmesine yönelik eğitimlerin de sıklıkla verilmesine ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Turist rehberliği eğitim müfredatı incelendiğinde, sosyal becerilerin geliştirilmesine yönelik eğitimin sadece iletişim becerileri adlı ders kapsamında yer aldığı ve bu dersin farklı üniversitelerde farklı içerik ve ders sürelerinde verildiği tespit edilmiştir (Yenipınar ve Kardaş, 2019). Ayrıca Türkiye’de lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi veren üniversitelerin ders programlarında teknik derslerin yeterli düzeyde olmadığı görülmüş olup bu bağlamda eğitmen ile katılımcının etkileşiminin yoğun olduğu, demokratik ortamda sürdürülen, yaratıcı drama gibi katılımcı merkezli öğretim yöntemlerine ihtiyaç duyulması söz konusudur.

Yaratıcı drama, bireylerin; kendini ifade etme, hayal gücünün gelişimi ve sanatsal farkındalık, sosyal farkındalık, bilişsel farkındalık, konuşma akıcılığı, kendini tanıma, öz saygı geliştirme, kendine güven ve kendini disipline etme gibi özellikler kazanmasına yardım etmektedir (Kaf, 2000). Bu nedenle sosyal becerilerin geliştirilmesinin önemli olduğu turist rehberliği eğitiminde de yaratıcı dramının yöntem olarak kullanılması mümkündür. Sosyal becerilerin temelinde olan eylem, etkileşim, performans, empati, iletişim gibi en gerekli kavramların yaratıcı dramının doğasında olduğu bilinmektedir. Yaratıcı dramının, sosyal beceri eğitim modellerini içinde barındırdığı ve sosyal beceri eğitiminde bir yöntem olarak kullanılabileceği görülmektedir. Literatürden hareketle çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Turist rehberliği eğitiminde yaratıcı drama yönteminin kullanılması etkili midir?

Turist rehberlerinin sosyal becerilerin geliştirilmesinde yaratıcı drama yöntemi etkili midir?

Bu araştırma sorularından hareketle çalışmada turist rehberliği eğitiminde sosyal becerilerin geliştirilmesinde yaratıcı dramının etkisini araştırmak amaçlanmış, turist rehberliği mesleği, sosyal beceri gelişimi ve yaratıcı

drama kavramları detaylı şekilde ele alınmıştır. Yöntem bölümünde 21 eylemli profesyonel turist rehberi ile gerçekleştirilen yüz yüze görüşme bulguları yorumlanarak tartışmaya sunulmuştur.

Kavramsal Çerçeve

Turist Rehberliği Mesleği

Turist rehberi, yurtiçi ya da yurtdışından gelen grup ya da bireysel ziyaretçilere, onların tercihleri doğrultusundaki bir dilde, bir bölge ya da şehirde bulunan anıtlar, müzeler, doğal ve kültürel çevrede ve tarihi yerlerde kılavuzluk eden ve eğlendirici bir yorumla bunları ziyaretçilerine aktaran, yetkili otoriteler tarafından tanınan kişidir (WFTGA, 2018). Turist rehberleri, ziyaretçiler ve destinasyon arasındaki en önemli unsurdur (App ve Wong, 2001). Bir turun başarısını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen turist rehberinin performansı, turistlerin tekrar gelme eğilimini ve tatil deneyimine yönelik tatminini etkilemektedir (Şahin, 2021).

Turist rehberlerinin yeterli bilgiye sahip olmasının yanı sıra bu bilgileri doğru, net, etkili şekilde turistlere aktarması gereklidir (Albuz, 2018) Tur rehberinin çizdiği imaj, sadece çalıştığı kurumları değil, ülkenin imajını da doğrudan etkileyecektir (Köroğlu ve Avcıkurt, 2014). Bu bağlamda turizm endüstrisinin en mühim paydaşlarından biri olan turist rehberinin turistlere, bağlı olduğu kurumlara, temsil ettiği ülkeye, yerel işletmelere, topluma, çalışma ortaklarına ve kendisine karşı sayısız sorumluluğu vardır. Turist rehberi sorumluluklarını yerine getirebilmek adına çeşitli rolleri gerçekleştirmelidir. Tetik Dinç (2019), rehberlerin temelde gerçekleştirmesi gereken rolleri “enstrümantal liderlik rolü, sosyal liderlik rolü, kültürel arabuluculuk rolü, yorumlayıcı rol ve kaynak yönetimi rolü” olmak üzere beş ana başlık altında genelleştirmiştir. Rehberlerin rolleri farklı araştırmacılar tarafından çeşitli bakış açılarına göre farklı şekillerde sınıflandırılmış olsa da birbirlerine yakın etkileri söz konusudur. Turist rehberinin mesleği ile ilgili gerekli rolleri gerçekleştirmesinin sürdürülebilir bir turizm açısından oldukça önemli olduğu görülmektedir. Rehberlerin bu rolleri gerçekleştirirken liderlik, sosyal beceriler, sunum ve konuşma becerileri ile canlandırma gibi becerilere sahip olması beklenmektedir.

Turizm, diğer sektörlerden farklı olarak hizmete dayalı bir sektördür. Ancak bu hizmetin kalitesi ve başarısı, turizm konusunda bilgili, iyi yetişmiş ve turizm sevgisi olan işçi varlığına bağlıdır (Ural ve Pelit, 2002). Turist rehberliği eğitimi, destinasyonun tarihi, kültürü, doğal güzellikleri ve diğer önemli turistik noktalar hakkında kapsamlı bilgi sağlamayı amaçlar. Aynı zamanda turizm rehberlerine etkili iletişim becerileri, liderlik, grup yönetimi, güvenlik önlemleri eğitimi verilir. Böylece, ziyaretçilerin turizm deneyimleri daha da zenginleşir, beklentileri karşılanır ve turistik destinasyonlardan en iyi şekilde yararlanmaları sağlanır. Bu nedenle, turist rehberlerinin mesleki bilgilerinin oluşturulması ve geliştirilmesi fonksiyonunu yerine getiren turizm eğitimi, oldukça önemli bir konu olarak ön plana çıkmaktadır (Değirmencioğlu, 2001).

1995 yılına kadar sadece Turizm Bakanlığı’na üç ve altı aylık kurslar ile verilen turist rehberliği eğitimi, günümüz Türkiye’sinde yaygın, örgün ve uzaktan eğitim olmak üzere üç farklı şekilde devam etmektedir. Üniversitelerin ilgili fakülte ve yüksekokullarında ön lisans, lisans ve yüksek lisans düzeylerinde örgün eğitimler verilmektedir. Dünyada yaşanan hızlı teknolojik gelişmelere uyum sağlamak ve/veya 2020 yılında yaşanan koronavirüs salgının yarattığı pandemi sebebiyle bazı üniversiteler uzaktan öğretim bölümleri açmışlardır. Uzaktan öğretim bölümlerinin, ön lisans ve yüksek lisans programlarında yer aldığı görülmektedir. Yaygın eğitim ise 6326 sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu ile Kültür ve Turizm Bakanlığına Verilen Yetki ve Görevlerin Uygulanmasına Dair Yönetmelik kapsamında, Bakanlıkça turizm sektörünün ihtiyaçları da dikkate alınarak belirlenen dillerde, gerektiği hâllerde belirlenen bölgelerde, bu yönetmelikle belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde Bakanlığın talebiyle Bakanlığın gözetim ve denetimi altında birlikler veya konusunda uzmanlaşmış kamu kurum ve kuruluşları tarafından veya Bakanlıkça düzenlenir (Albuz, vd., 2018; Yağcı, Efendi ve Akçay, 2019; Resmi Gazete, 2024).

Örgün ve yaygın eğitim veren kurumların müfredatları incelendiğinde rehberlerin sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik derslerin yetersizliği dikkat çekmektedir. Teorik derslerin fazlalığı ve uygulamaya dair derslerin az oluşu, insanlarla yoğun temas halinde olunan bir meslekte, mezun olduktan sonra, mesleği fiilen icra sürecinde sorun olarak kendini göstermektedir. Turist rehberliği eğitim müfredatı incelendiğinde sosyal becerilerin geliştirilmesine yönelik eğitimin sadece iletişim becerileri adlı ders kapsamında yer aldığı ve bu dersin farklı üniversitelerde farklı içerik ve ders sürelerinde verildiği tespit edilmiştir (Yenipınar ve Kardaş, 2019). Ayrıca Avrupa standardında turist rehberliği eğitim programı ders içeriği incelendiğinde, Türkiye’de lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi veren üniversitelerin ders programlarında teknik derslerin yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür. Bu bağlamda eğitmen merkezli, öğrencinin/rehberin eğitim sürecinde pasif dinleyici konumunda olduğu dersler yerine, turist rehberliği eğitiminde yaratıcı drama gibi eğitmen ile

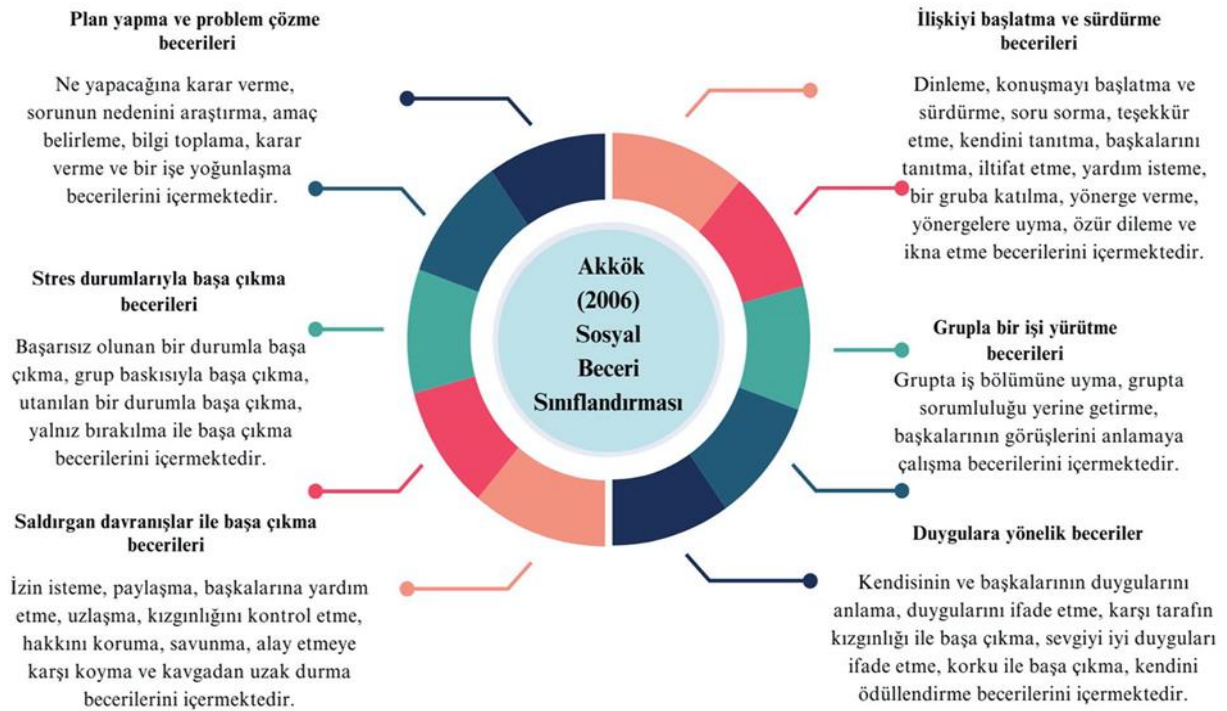
katılımcının etkileşiminin yoğun olduğu, demokratik ortamda sürdürülen, katılımcı merkezli öğretim yöntemlerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Sosyal Beceri Gelişimi

Sosyal beceriler, gelişen ve hızla değişen dünya koşullarında giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bireylerin başkalarıyla karşılıklı ve sağlıklı ilişkiler kurabilmesi adına sahip olduğu tüm beceriler, sosyal beceri olarak tanımlanmaktadır (Bacanlı, 2014). Foster ve Ritchey (1979) sosyal beceriyi, etkileşim için olumlu etkiler üretme, sürdürme veya geliştirme olasılığını maksimize eden beceriler olarak tanımlamışlardır. Eisler ve Frederiksen (1980), tüm sosyal etkileşimleri tanımlamak için sosyal becerileri tek bir tanıma dayandırmanın mümkün olmadığını buna karşın sosyal becerilerin ifadesi için ihtiyaç duyulan ortak özelliklerin bulunduğunu ifade ederler. Bu özellikler arasında, sosyal tepkilerin geliştirilmesi, sosyal kuralların keşfi, çeşitli durumlarda en uygun beceriyi seçme becerisi, davranışı değiştirmek adına yapılan geri bildirimleri anlama ve kullanma becerisi bulunmaktadır (Bandura, 1969; Eisler ve Frederiksen, 1980).

Literatürde sosyal becerilerin çok yönlü boyutları dikkate alınarak farklı şekillerde sınıflandırıldığı görülmüş olup çalışma kapsamında literatürde çokça kabul gören Akkök (2006)'ün sosyal beceri sınıflandırılması temel alınmıştır. Akkök (2006)'e göre sosyal beceriler, "ilişkiyi başlatma ve sürdürme becerileri, grupla bir işi yürütme becerileri, duygulara yönelik beceriler, saldırgan davranışlar ile başa çıkmaya yönelik beceriler, stres durumlarıyla başa çıkma becerileri ve plan yapma ve problem çözme becerileri" şeklinde sınıflandırılmıştır. Şekil 1' de Akkök (2006)'ün sosyal beceri sınıflandırılması detaylandırılmıştır.

Şekil 1. Sosyal Beceri Sınıflandırması

Kaynak: Akkök (2006). İlköğretimde sosyal becerilerin geliştirilmesi (Öğretmen el kitabı) (4. baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.

Ülkemize gelen ziyaretçilerin kültürel farklılıkları oldukça çeşitlilik gösterir. Rehberin etkili bir iletişim kurmak adına bu farklılıkları göz önünde bulundurması gerekir. Bu anlamda rehberin, iletişim becerilerinin (bilgiyi yorumlama, sunum becerisine sahip olma, anlaşılır bir dil kullanma, beden dilini iyi kullanma, ikna kabiliyeti, dikkat toplama, empati) turun başarılı şekilde gerçekleştirilmesinde önemli bir etkisi vardır. Etkili bir yorum ve sunumla doğru bilgileri turistlere aktarmak, onların memnuniyetlerini etkileyebileceği gibi, tekrar ziyaret eğilimlerine de katkı sağlayacaktır (Hu ve Wall, 2012). Turist rehberleri anadilinin yanı sıra farklı dilleri konuşabilmeli, konuşma sırasında açık, anlaşılır ve kendinden emin olmalıdır. Ayrıca sözlü iletişim kadar sözsüz iletişimin de gereklerini bilmelidir. Göz teması kurma, jest ve mimiklerini iyi kullanmanın yanı sıra turistlerin beden dillerini doğru okuyarak da etkili bir iletişim süreci gerçekleştirilmelidir (Büyükkuru, 2015). Turist rehberlerinin ziyaretçilerin psikolojisini anlamaları, bu anlamda empati becerilerine sahip olmaları da hayatidir (Huang, Hsu ve Chan, 2010). Turist rehberlerinin empatik eğilimleri arttıkça daha yapıcı

oldukları, çatışma durumlarında çözüme yönelik davranış sergiledikleri ve daha sağlıklı ilişkiler kurdukları belirlenmiştir (Kılıç ve Şahin, 2019).

Rehber, tur programı kapsamında turistlerin yanı sıra konaklama ve yeme içme işletmeleri, müze ve ören yerleri, satış yerleri, acentalar, tur operatörleri ve yöre halkı ile iş birliği içinde çalışmaktadır. Bu nedenle, takım çalışması konusunda uyumlu olması beklenmektedir (Albuz, 2018). Ayrıca turist rehberlerinin, tur boyunca, grup uyumunu sağlamak adına turist gruplarında yer alan üyelerin birbirini tanımasına ve kaynaşmasına katkı sağlaması gerekmektedir (Tetik Dinç, Balıkoğlu ve Ulusoy Mutlu, 2022).

Tur boyunca rehberin, karşılaşılabilceği aksaklıklar oldukça fazladır, bu sebeple rehberin stresli durumlarla, saldırgan davranışlarla başa çıkabilmesi, problem çözebilme becerileri, turistten, tur programından, hizmet alınan işletmelerden, mesleğin içinde barındırdığı özelliklerden, turist rehberinin kendisinden kaynaklanan sorunların çözümüne yönelik davranışların bütününe kapsar. Bu bakımdan rehberin çözüm odaklı olması, pratik yaklaşımı, hızlı çözüm üretme potansiyeli büyük önem taşımaktadır (Şahin, 2021).

Rehberin tur süresince kendisinin ve başkalarının duygularını anlaması, duygularını ifade edebilmesi, karşı tarafın kızgınlığı ile başa çıkabilmesi, sevgiyi ve iyi duyguları ifade edebilmesi, korkularla başa çıkabilmesi, kendini ödüllendirebilmesi, temelde duygularının farkında olması ve bu duyguları kontrol edebilmesi mesleki başarısında önemli bir avantaj sağlamaktadır. Bu nedenle turist rehberlerinin turlarda kendisi ve duygularıyla baş etme becerilerini geliştirmesi, iş motivasyonunu sürdürebilmesi açısından da oldukça önemlidir (Akkök, 2006; Tetik, 2006; Wong ve Wang, 2009).

Tur rehberinin tur boyunca iyi bir lider olması, belirli amaçları gerçekleştirmek için başkalarını yönlendirmesi ve etkilemesi beklenmektedir. Tur süresince grubun dağılmasına izin vermemek, detaylara dikkat etmek, beklenmeyen olaylara karşı hazırlıklı ve vizyoner olmak, acil durumlara çözüm geliştirmek, tur öncesinde gerekli hatırlatmaları yapmak, kurallar için uzlaşma ortamı yaratmak, iletişimi sadeleştirmek, hizmet sağlayıcılara yardım etmek, grup faaliyetlerini serbest zamandan önce tamamlamak, sorumluluk üstlenmek, katılımcıları tanımak, hakkaniyetli olmak, eğlenceli, doğru ve etkileyici bir anlatımla grupta bir etki yaratmak, gruba göz kulak olmak ve onları korumak, işinde uzman olduğunu sergilemek, rehberin liderliğini yerine getirmesi adına önemli görevler arasında yer almaktadır (Salha ve Ulama, 2019).

Turist rehberlerinin tur programında müze ve ören yerlerinin ziyaret saatlerine, mola ve yemek saatlerine, başlangıç ve bitiş saatlerine uymaları gerekmektedir. Turist rehberinin turun planlandığı gibi gerçekleşmesinde önemli bir faktör olan zaman yönetimi konusunda başarılı olması önemlidir (Hacıoğlu, 2000; Albuz, 2018). Turist rehberleri, turist grupları ve tur programında yer alan hizmet sağlayıcılarının bütünüyle iş birliği içinde çalışmaktadır. Bu bağlamda gerekli koordinasyon becerilerini kullanarak çalışma ortakları ile etkili bir iletişim kurması, iş birliğinde bulunması ve bilgi transferini doğru şekilde yönetmesi gerekmektedir. Turist memnuniyetinin sağlanması ve turun başarılı şekilde sürdürülmesi açısından rehberlerin koordinasyon becerilerini etkili şekilde kullanmaları da oldukça önemlidir (Olca vd., 2015).

Rehberlerin sahip olması beklenen iletişim, gurupla çalışma, problem çözme, duyguları kontrol etme, yönetim becerileri birer sosyal beceri unsuru sayılmakta ve sosyal becerilerin geliştirilmesinde teorik derslerin yanı sıra teknik, uygulamalı derslerin varlığı ve bu dersleri verecek eğitmenlerin uzmanlığı hayati önem taşımaktadır. Turist rehberliği programlarının kadrolarında turist rehberliği ruhsatnamesine sahip veya turist rehberliği mezunu öğretim elemanlarının olması ülke genelinde turist rehberliği eğitiminin kalitesini artırmada önemli bir faktör olacaktır. Ceylan ve Padır'ın 2022 yılında devlet üniversitelerindeki turist rehberliği bölümündeki akademisyenlerin eğitim profiline yönelik gerçekleştirdikleri araştırmada toplam 56 üniversite bünyesinde görev yapan 248 akademisyen tespit edilmiştir. Turist rehberliği bölümlerinde görev yapan akademisyenlerin 61 tanesinin (%24) Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği, Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Öğretmenliği, Turist Rehberliği ve Turizm Rehberliği lisans ve ön lisans mezuniyetlerine sahip olduğu saptanmıştır. Ayrıca, 138 (%55) tanesinin lisans eğitimlerinin turizm alanıyla ilgili olduğu tespit edilmiştir. Ek olarak, turizm rehberliği eğitimlerinin ön lisans, lisans ve yüksek lisans düzeyinde farklı sürelerde ve farklı müfredatlarla gerçekleştirilmesi, standart olmayan imkanlar neticesinde birtakım eşitsizlikler ve hizmet kalitesinde düşmeler yaratmakta, nitelikli rehberlerin meslekten uzaklaşmasına neden olmaktadır (Albuz vd., 2018). Turizm rehberliği eğitimi veren bölümlerin müfredatlarında uzmanlaşmaya yönelik derslerin verilmesi, uygulama imkanlarının artırılması, bölgesel temalı derslerin artırılması, etkili konuşma, işaret dili, turizm trendleri, müze rehberliği gibi derslerin müfredata eklenmesi, işletme temelli derslerin seçmeli dersler arasına alınması, müfredatın uygulamaya yönelik güncel gelişmeler nezdinde geliştirilmesi gerekmektedir (Yenipınar ve Kardaş, 2019).

Tetik (2006), rehberlerin beceri ve kabiliyetlerinin, yetiştirilme tarzları, yetiştirildikleri ülke ve bölge, aile ve toplumdan kazandıkları bilgi, gelenek ve göreneklerden etkilenebileceğini belirtmiş, ancak, sahip olmaları gereken becerilerin öğrenerek kazanılan ya da geliştirilebilir özellikler olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda üniversiteler düzeyinde rehberlik eğitiminin kalitesinin daha da artırılması gerekmekte, bilgi öğretilmesinin yanı sıra rehber adaylarına, turistlerle nasıl iletişim kurulabileceği, onlara nasıl davranılması gerektiği, bir turun başarılı bir şekilde nasıl yönetilebileceği gibi beceriler de kazandırılmalıdır.

Yenipınar ve Kardaş (2019), lisans düzeyinde eğitim veren turizm rehberliği bölümlerinin müfredatlarını incelemiş ve mevcut müfredatların turist rehberliği mesleğinin güncel ihtiyaçlarını ve sektörün beklentilerini karşılama düzeylerini araştırmıştır. İletişim Becerileri adlı dersin 7 bölümde seçmeli olduğu 3 bölümde müfredatta yer almadığı bununla birlikte Erciyes Üniversitesi Turizm Rehberliği Bölümü'nde ilgili dersin yedinci yarıyılta teorik olarak haftalık iki saat ve iki akts kredi puanına sahipken, aynı dersin Balıkesir Üniversitesi Turizm Rehberliği Bölümü'nde altıncı yarıyılta teorik olarak haftalık iki saat ve dört akts kredi puanına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Turist rehberlerinin sosyal becerilerinin geliştirilmesinde yaratıcı drama derslerinin etkinliği de yüksektir. Sezerel ve Özoğul (2019)'un turizm rehberliği öğrencileri ile birlikte uzman mantosu yaklaşımıyla gerçekleştirdikleri drama çalışmalarının sonuçları göz önünde bulundurulduğunda yaratıcı drama atölyelerinin turist rehberlerinin sosyal becerilerinin geliştirilmesinin yanı sıra turist rehberliği meslek sorunlarının tespiti ve çözüm önerilerinin oluşturulmasında katkısının olabileceği düşünülmektedir.

Eğitimde Yaratıcı Drama

Dramanın tanımı eğitim programlarının amaçlarına, eğitim kuramcılarının felsefelerine, kültürel ve kurumsal kavramlara ve diğer unsurlara bağlı bir şekilde bilim insanları arasında değişkenlik gösterir (Wee, 2009). “Grup, eğitmen (lider), mekân ve düşünce” den oluşan öğeler yaratıcı dramanın ana bileşenleridir. Yaratıcı dramanın gerçekleşebilmesi için bu dört öğeye gereksinim duyulmaktadır. Bunun yanı sıra yaratıcı drama eğitmeninin, açık veya kapalı bir mekânda grup düşüncelerini harekete geçirebilmek adına bir takım teknik, strateji ve yöntemlere ihtiyacı vardır. Yaratıcı drama tekniklerinin en önemlilerinin rol oynama ve doğaçlama olduğu söylenebilir. Spontaniteye (kendiliğindenliğe) dayalı, -mış gibi yapabilmeye, şimdi ve burada ilkesine sahip canlandırmalar yaptıran yaratıcı drama eğitmeni, grubun düşüncelerini geliştirip bir sonuca varmaları için birçok teknikten yararlanarak uygulamalar gerçekleştirir. Ayrıca yaratıcı drama, katılımcıların yaşantısından yola çıkar ve oyunun özelliklerinden yararlanır. Bu bilgilerden yola çıkarak Adıgüzel (2017) yaratıcı dramanın tanımını şu şekilde yapmıştır:

“Yaratıcı drama; bir grubu oluşturan üyelerin yaşam deneyimlerinden yola çıkarak, bir amacın, düşüncenin, doğaçlama, rol oynama (rol alma) gibi tekniklerden yararlanarak canlandırılmasıdır. Bu canlandırma süreçleri deneyimli bir lider/eğitmen eşliğinde yürütülürken kendiliğindenliğe (spontaniteye), şimdi ve burada ilkesine, -mış gibi yapmaya dayalıdır ve yaratıcı drama, oyunun genel özelliklerinden doğrudan yararlanır.” Way (1967), dramanın tamamen insanla ilgili olduğunu öne sürmüştür. Yaratıcı dramanın, eleştirel olmayan bir atmosferde gerçekleştiğini ve özgüven kazanmaya imkân sunarak gelişmiş bir benlik kavramına fayda sağladığını ifade etmiştir. Drama, sağlıklı benlik bilincinin lehinedir ve negatif benliğin üstesinden gelir.

Drama, bireylerin sahip olduğu yaratıcılığı geliştirmektedir. Bireylerin kendini tanımasının yanı sıra olayları, konuları ve duyguları çok yönlü algılamasını desteklemektedir. Yaratıcı drama, katılımcılara üst düzey bir motivasyon sağlamakla birlikte bireylere özgüven, empati yeteneği, yaratıcı düşünme, kendini ifade etme, eleştirel bakış açısı edinme, problem çözme, algı ve dikkat gelişimi, benlik saygısı, sosyal yaşama uyum, zaman yönetimi vb. becerilerin kazandırılması ve geliştirilmesine yönelik oldukça önemli katkılar sağlamaktadır (Koçak Tümer ve Tanju Aslışen, 2022).

Katılımcıları iş birliği yapmaya teşvik eden yaratıcı drama, buna uygun bir ortam hazırlar. Böylece katılımcılar yapıcı davranışları uygulama imkânı bulur (Sternberg, 1998). Katılımcılar bireysel veya gruptaki diğerlerinin duygusal deneyimlerinden yola çıkarak problemleri keşfeder ve çözüme ulaşmak için bu deneyimleri kullanır. Bireyler, duygusal kontrol ve çeşitli sosyal durumlarla baş etmek adına gerekli becerileri geliştirdikçe davranış gelişir. Başkalarıyla olumsuz ilişkilerden kaçınmak, uygun akran ilişkileri ve sosyal roller geliştirmek, sosyal becerilerin edinimi için gereklidir. Sosyal etkileşim, genellikle sosyal beceriler olarak tanımlanan çok çeşitli davranışları içermektedir (Gresham ve Elliott, 1990). Bir insanın başkalarıyla etkileşime girme yeteneği, insanlığın en önemli özelliklerinden biri olarak kabul görür (Eisler ve Frederiksen, 1980). Sosyal beceri, “bireyin başkalarıyla başarılı bir şekilde etkileşimde bulunmasına olanak sağlayan davranışlar” dır (Bacanlı,

2014). Sosyal becerinin birçok farklı tanımlaması bulunmasına rağmen farklı kuramsal perspektiflerde birtakım benzerlikler görülmüştür. Uzlaşılabilir kavramlardan birisi sosyal etkileşimdir.

San (1985)'a göre etkileşim bir insanın diğer bir insanla karşılaşması, diğer insana uyum göstermesi, birbirinin davranışını izlemesi, birbirlerinin etkinliklerinden hareket kazanılmasıdır. İnsanlar birbiriyle devamlı olarak bir ilişki içerisinde, bu bağlamda etkileşim birbirini etkileme eylemi olarak tanımlanabilir. Yaratıcı drama atölyelerinde yer alan hazırlık çalışmalarında gerçekleşen tanışma etkinlikleri ve oyunlar, lider ve katılımcıların birbiriyle kuvvetli şekilde etkileşimde bulunduğu unsurları barındırır (Adıgüzel, 2006).

Araştırmacıların sosyal beceri tanımları ve sınıflandırmaları dikkate alındığında empati öğesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Okvuran (1993) empati becerisini kazanmanın ve kazandırmanın zor bir süreç olduğunu söyler ve becerinin öğretilmesi için yaşanması gerektiğine dikkat çeker. Çeşitli yaşam pratiklerinin empatik süreçlerin yaşanmasına olanak sağlayabileceğini öne sürer. Bu bağlamda yaratıcı dramının katılımcıların yaşam deneyimlerine bağlı olma özelliğinden bahsedilebilir. Katılımcılar drama çalışmalarında kendilerine dönük öngörülerde bulunabileceği gibi, rol oynayarak, canlandırma yaparak veya yapılan doğaçlama çalışmalarını izleyerek bir başkasının duygu ve düşüncelerini anlayabilir ve hissedebilir (Adıgüzel, 2006).

Rogers (1983) empatinin gerekliliğinden öte empatinin şart olduğunu ifade ederek bu kavramı bir teoriden ileri taşımış ve keşfedilmesi gerekli bilişsel beceri olarak tanımlamıştır. Empatik tepkilerin gelişimi, sosyal becerilerin önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir (Ersoy ve Köşger, 2016). Literatürde yer alan çalışmalarda yaratıcı dramının empati becerisinin kazandırılmasına olumlu etkisi gözlemlenmiştir (Okvuran, 1993; Kortan, 2010; Kahrman, 2014; Güneş, 2019; Yılmaz ve Ceylan, 2020; Briones, Gallego ve Palomera, 2022).

Sosyal beceri öğelerinden iletişim, yaratıcı dramının da en önemli kavramlardandır. Öncelikle çocuklar olmak üzere yaratıcı dramada bütün katılımcıların iletişim becerileri gelişir. Düşünme, konuşma, kendini ifade etme karşısındakini dinleme gibi birçok iletişim becerisi yaratıcı drama etkinliklerinde kazanılır ve geliştirilir (Adıgüzel, 2017).

Sosyal beceriye ilişkin birçok kavram, kapsam ve amaç, yaratıcı drama çalışmaları ile örtüşmektedir. Drama kendi içerisinde sosyalleşmeyi barındırır. Yaratıcı drama çalışmalarında birey tartışarak, konuşarak, olayları yaşayarak, gözlemleyerek sosyal iletişimin temellerini kuvvetlendirir. Dramanın amaçları da sosyal becerinin amaçlarıyla uyumludur. Drama çalışmalarının amacı, bireyin her alanda kendini daha çok tanımasına imkan sunmaktır. Katılımcılar hayal ve yorumlama becerilerini kullanarak çevresini anlamlandırır. Duygularını, düşüncelerini dile getirir. Yaratıcı drama sürecinde birçok farklı yaşantıya rast gelir ve bunları kendi yaşam deneyimi ile birleştirip tekrar düzenleme yapar. Yaratıcı dramının geliştirdiği beceriler, bireylerin gelişimlerini bütünsel olarak desteklemelerine imkân verdiğinden, bireysel gelişim için önemli bir yöntem olarak görülmektedir. Hareketli ve yaratıcılık anlamında zengin unsurlar barındıran drama ortamı bireylerin keyifle öğrendiği bir ortamdır. Etkinliklere katılım gösteren, görev alan, yaratıcılığını, bedenini kullanan, sözlü sözsüz iletişim kuran bireyler, bu becerilerini sosyal yaşantılarına da taşır. Drama etkinliklerinde bireylerin yorum, münazara ve hareketlerle kendilerini kolayca ifade etmeleri, onların özgüven becerisini kazanmasına destek sağlar. Drama çalışmaları, oyundan yararlanır ve oyun, dil, bilişsel, sosyal, motor ve öz bakım becerilerinin yansıtıldığı önemli bir etkinliktir. Yaratıcı dramının kavramlardan başlayarak işleyişe kadar tüm süreçlerinde bireyin sosyal, duygusal, bilişsel gelişimine, öz bakım becerilerine, motor becerilerine, dil gelişimi ve akademik başarısına doğrudan veya dolaylı şekilde olumlu etkisi olduğu ve bu anlamda sosyal beceri hedefleriyle ortaklaştığı söylenebilir (Gönen ve Dalkılıç, 2002; Başçı ve Gündoğdu, 2011; Çetinkaya, 2019; Koçak Tümer ve Tanju Aslışen, 2022).

Önalın Akfırat (2006), yaratıcı dramının özellikleri nedeniyle bilişsel, duyuşsal ve devinişsel becerilerin, diğer bir deyişle sosyal becerilerin öğretilmesinde etkin ve etkili bir öğretme ve öğrenme yöntemi olduğunu belirtmiştir. Çalışmanın sonucunda “yaratıcı drama yönteminin, grup çalışmasına olanak vermesi, okul öncesinden başlayarak tüm eğitim kademelerinde kullanılabilmesi ve ekonomik olması nedeniyle sosyal beceri eğitiminde etkin olarak kullanılması gereken bir yöntem” olduğu vurgulanmıştır.

Kara ve Çam (2007) çalışmasında “gelişim ve öğrenme dersinde grupla bir işi yapma ve yürütme, ilişkiyi başlatma ve sürdürme ile kendini kontrol etme sosyal becerilerinin” kazandırılmasında yaratıcı drama yönteminin etkisini araştırmışlardır. Araştırmanın sonucunda “grupla bir işi yapma ve yürütme becerileri, ilişkiyi başlatma ve sürdürme becerileri ile kendini kontrol etme becerilerini” edindirme bakımından yaratıcı drama yönteminin olumlu etkileri olduğu tespit edilmiştir.

Literatürde öğretmen adaylarının yaratıcı drama aracılığıyla sosyal becerilerinin geliştirilmesi üzerine birçok araştırma bulunmaktadır. Öğretmen adayları ile yaratıcı drama aracılığıyla yapılan çalışmalarda, yaratıcı dramanın öğretmen adaylarının bireysel ve akademik kazanımlarına ilişkin görüşlerine (Kaf Hasırcı, Bulut ve İflazoğlu Saban, 2008) demokratik tutum, biliş üstü farkındalık ve duygusal zekâlarına (Selçioğlu Demirsöz, 2010), konuşma becerilerine (Aykaç ve Çetinkaya, 2013) eleştirel düşünme becerileri ve eğilimlerine (Saçlı, 2013), öğretmen yeterliliklerinde kişisel gelişime (Çayır ve Gökbulut, 2015) sosyal becerilerine (Namdar ve Camadan, 2016), iletişim ve sosyal problem çözme becerilerine (Dereli, 2018) etkisinin olumlu olduğu tespit edilmiştir.

Özetle, yaratıcı dramanın tüm savunucuları, tehdit edici unsurlar barındırmayan bir ortamda çalışmanın, özgüvenin yaratılmasına fayda sağladığını belirtmektedir (Slade, 1955). Eğitim kurumlarında, sosyal becerilerin, çocukların gelişimsel özellikleri, ilgi ve gereksinimleri dikkate alınarak tasarlanan, güçlü temellere dayalı, nitelikli içeriğe sahip öğretim programlarınca kazandırılmaya çalışılması, öğrencilerin akademik düzeylerini önemli ölçüde olumlu etkilemektedir (Docksai, 2010). Yaratıcı dramanın da sosyal beceri eğitim modellerini içinde barındırdığı ve sosyal beceri eğitiminde etkili bir yöntem olarak kullanılabileceği görülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın deseni fenomenolojik yaklaşım çerçevesinde tasarlanmıştır. Fenomenoloji deseni “bir olgunun gerçek doğasını anlamaktır” (Patton, 2014). Ayrıca “insanların belirli bir olguya karşı verdiği çeşitli tepkileri veya algıları” (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012) “olguyu derinlemesine yaşayan kişilerin deneyimlerinin özünü anlamaktır” (Creswell, 2018). Araştırmada içerik analizine dayalı nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. “Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanan bu yöntem ile yaratıcı drama yönteminin etkisinin daha iyi anlaşılacağı ve katılımcıların yaratıcı drama deneyimine yönelik algılarının daha detaylı inceleneceği düşünülmüştür. Nitekim, “herhangi bir olguya ilişkin bütüncül anlayış ancak çoklu bakış açıları yoluyla elde edilebilir” görüşü bu çalışmanın amacını desteklemektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın konusu, turist rehberliği eğitiminde sosyal becerilerin geliştirilmesinin yaratıcı drama yöntemiyle çalışılmasıdır. Turist rehberlerinin sahip olması gereken beceriler ve bu becerilerin önemi birçok çalışmada konu edinilmiştir. Ancak turist rehberliği eğitiminde bu becerilerin öğretilmesi ve geliştirilmesine yönelik çok az ders olduğu bilinmektedir. Konunun seçilmesinin nedeni, turist rehberliği eğitim müfredatı incelendiğinde sosyal becerilerin geliştirilmesine yönelik eğitimin sadece iletişim becerileri adlı ders kapsamında yer alması ve bu dersin farklı üniversitelerde farklı içerik ve ders sürelerinde verildiğinin tespit edilmesidir (Yenipinar ve Kardaş, 2019).

Araştırmanın konusu, alanyazın incelemesi sonucu turist rehberliği mesleğinde sosyal becerilerin geliştirilmesinin önemi dikkate alınarak ve bu becerilerin geliştirilmesine yönelik eğitimlerin turist rehberliği eğitimi programlarında yer alması gerekliliğinden hareketle tasarlanmıştır. Bu bağlamda turist rehberliği eğitiminde yaratıcı drama yönteminin sosyal becerilerin geliştirilmesinde etkisinin belirlenmesi adına turist rehberleri ile yaratıcı drama atölyeleri gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın, yaratıcı drama yöntemi ile turist rehberliği eğitiminde sosyal becerilerin geliştirilmesine yönelik nadir çalışmalardan biri olması nedeniyle alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışma Grubu

Araştırma grubu, amaçlı (yargısal) örnekleme çerçevesinde belirlenmiştir. “Fenomenolojik araştırmalarda araştırmanın odaklandığı fenomeni ya da araştırılan gerçekliği yaşayan, fenomen ile ilgili deneyimi olan, bu fenomeni dışı vurabilecek veya yansıtabilecek bireylerden ya da gruplardan bilgi toplanmaktadır” (Tekindal ve Uğuz Arsu, 2020). Bu bağlamda araştırma konusuna yönelik deneyimleri bulunan, mesleklerini eylemli şekilde sürdüren turist rehberlerinin araştırmaya katılımı uygun görülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu amaçlı örneklem kapsamında Nevşehir ili içerisinde ikamet eden, çeşitli kurumlardan turist rehberliği eğitimi almış, ulusal ve bölgesel olarak farklı rehber çalışma kartlarına sahip, farklı süre ve bölgelerde çalışmış, daha önce yüz yüze yaratıcı drama deneyimi bulunmayan, 21 eylemli profesyonel turist rehberi oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma sürecinde katılımcıların sözel paylaşımları incelenip verilerin yorumlanması planlanmıştır. Nitel veri toplama aracı olarak açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu geliştirilmiştir. Araştırma verileri, atölyelere katılan profesyonel turist rehberleriyle gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen yanıtlardan oluşmaktadır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formunun Hazırlanması

Sezerel ve Özoğul (2019)'un çalışmasından faydalanılarak 8 adet açık uçlu sorudan oluşan görüşme formu geliştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu soruları alan uzman görüşüne sunulmuş ve bu çerçevede tekrar biçimlendirilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu soruları şu şekilde ifade edilmiştir:

1. Yaratıcı drama yöntemi ile işlenen konular öğrenmenize katkı sağladı mı?
2. Eğitim sisteminde yaratıcı drama yönteminin kullanılması ile ilgili fikriniz nedir?
3. Yaratıcı drama yöntemi ile yapılan atölyelerin sonunda iletişim becerileriniz gelişti mi?
4. Yaratıcı drama yöntemi ile yapılan atölyelerin sonunda grupla çalışma becerileriniz gelişti mi?
5. Yaratıcı drama yöntemi ile yapılan atölyelerin sonunda problem çözme becerileriniz gelişti mi?
6. Yaratıcı drama yöntemi ile yapılan atölyelerin sonunda yönetim becerileriniz gelişti mi?
7. Atölyelerde neler hissettiniz (mutluluk, keyif, gerginlik, üzüntü, vb. duygular)?
8. Atölye süreci ile ilgili önerileriniz nelerdir?

Veri Toplanması ve Analizi

Veri toplama sürecinde ilk olarak literatür incelemesi yapılmıştır. Literatürde yer alan kavramlar ve temaların bilinmesi araştırmacının yeni bakış açıları kazanması ve veri analizlerinin kolaylaştırılmasını sağlar (Maxwell, 2013). Bu bağlamda Akkök (2006)'ün sosyal beceri sınıflandırmaları dikkate alınarak, yaratıcı drama ve uzman mantosu yaklaşımı temelinde turizm eğitimi alanında araştırmalar yapan Sezerel (2017) ve Özoğul (2019)'un çalışmaları incelenmiş ve araştırmanın şekillenmesinde bu çalışmalar referans alınmıştır.

Araştırmanın uygulama sürecinde yaratıcı drama atölyeleri boyunca bir bağımsız raportör bulundurulmuştur. Atölye uygulamalarının tüm süreci raporlaştırılmıştır. Atölyelerde katılımcıların izni dahilinde fotoğraflar çekilmiştir. Tutulan raporlar ve çekilen fotoğraflar atölye sürecini gözlemlemek ve gerekli düzenlemeleri yapmak için katkı sağlamıştır. Yaratıcı drama uygulamalarını tamamladıktan sonra 21 katılımcı rehber ile yüz yüze görüşmeler yapılarak nitel veriler elde edilmiştir. Bu görüşmelerde süre esnek tutulmuş bir sohbet ortamı yaratılmaya çalışılmış ve telefon ile ses kaydı alınmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi yapılarak kodlanmış, temalar belirlenmiş belirlenen bu kod ve temalar düzenlenerek bulgular yorumlanmıştır. Bu bağlamda yarı yapılandırılmış görüşmelerde elde edilen ses kayıtları bilgisayar ortamında deşifre edilmiştir. Yaratıcı drama uygulamalarında raportör tarafından bilgisayar üzerinde tutulan tüm raporlar tekrar tekrar okunmuştur. Araştırma sürecinde elde edilen tüm nitel veriler, Maxqda nitel veri analizi programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizi aşamasında görüşmelerden oluşan yazılı metinler Maxqda nitel veri analiz programına aktarılmıştır. Aktarılan tüm yazılı dokümanlar çok kez okunarak kontrol edilmiş ve kodlama aşamasına geçilmiştir. Bu aşamada veri toplama sürecinde incelenen araştırmalar ışığında kodlamalar oluşturulmuş, temalar belirlenmiş, temaların ve kodların bütünlüğü sağlanmıştır. Katılımcıların gerçek isimleri kullanılmamış ve K1, K2, ..., K21 şeklinde kodlanmıştır. Oluşturulan kodlar alan uzman görüşüne sunulmuş ve öneriler çerçevesinde son haline getirilmiştir. Araştırma verilerinde yer alan ilgili kavramlar ve kategoriler arasındaki ilişkilerin daha anlaşılır hale getirilmesi adına görselleştirme kullanımının önemi (Clarke, 2016) dikkate alınarak analiz edilen veriler görsel şekillerde sunulmuştur.

Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği

Araştırma süresince araştırmacı tüm aşamalarda sürece dahil olmuş, gerekli tüm ilke ve yöntemlere titizlikle bağlı kalarak çalışmayı yürütmüştür. Araştırmada nitel verilere yönelik Lincoln ve Guba (1985), Silverman (2013), Forrester ve Sullivan (2018), Tutar (2023) tarafından önerilen geçerlilik stratejileri kullanılmıştır. Araştırmanın geçerliliğini artırmak amacıyla verileri çeşitlendirmek ve araştırma süresince katılımcıların farklı

bakış açılarını katmaya çalışmak için çaba sarfedilmiş (Veri Çeşitlemesi), araştırmada amaçlanan hedefler, kazanımlar, kullanılan yöntem ve teknikler, veri toplama araçları detaylı şekilde açıklanmış, görüşme formlarında yer alan soruların anlaşılır olup olmadığına ilişkin ön hazırlıklar yapılmıştır. Soruların tüm katılımcılar tarafından eşit düzeyde aynı anlam taşınması, anlama güçlüğü yaratan kavramların çıkarılması, benzer ifadelerin tekrarlanmaması, soruların uzunluğu, sıralanışı ve veri toplama araçlarının biçimsel özellikleri uzman görüşlerine sunularak yapılan öneriler çerçevesinde tekrar tekrar incelenmiş ve geliştirilmiştir (Ayrıntılı Betimleme). Araştırma süresince bağımsız araştırmacılar, alan uzmanları, akran değerlendirmelerine, katılımcı görüşlerinin yansıtılmasıyla öznelarasılık sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca araştırmacı, yaratıcı drama alanında eğitmen olması, hali hazırda müzelerde yaratıcı drama uygulamaları ile ders işlemesi bakımından yaratıcı drama alanına da hakimdir. Katılımcılarla yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilerek katılımcıların samimi ve doğal ortamda hissetmeleri amaçlanmıştır. Ayrıca gerçek geçerliliği yüksek verilere ulaştırmak amacıyla görüşme süreleri yeterli uzunlukta gerçekleştirilmiştir. Yaratıcı drama atölyelerinin uygulamasında raportör olarak görev yapan bir kişi bulundurulmuştur. Tutulan bu raporlar katılımcılara iletilmiş geri bildirimleri çerçevesinde araştırma temellendirilmiştir. Araştırmada turizm alanında akademisyenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Sosyal beceri literatür sınıflandırmaları ve kodlamaları uzman psikolog görüşüne sunulmuştur. Nitel araştırmalar kapsamında alan uzman görüşleri alınmıştır. Yaratıcı drama alanında uzman üç farklı meslektaşına yarı yapılandırılmış görüşme sorularının kapsamı, yaratıcı drama uygulama planlarının kapsam ve içeriği teknikleri ve elde edilen verilerin analizi aşamalarında yapılan çalışmalar sunulmuştur. Meslektaşlar tarafından sunulan geri bildirimler çerçevesinde gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Araştırmada nitel verilere yönelik Miles ve Huberman (1994), Silverman (2013), Davies ve Dodd (2002), Streubert ve Carpenter (2011), Yin (2011), Yaşar (2018)'ın çalışmalarında sunulan güvenilirlik ölçütlerinden araştırma sürecinde faydalanılmıştır. Araştırma süreçlerindeki tüm çalışmalar araştırmanın amacına hizmet edecek şekilde tasarlanmıştır. Uygulama sürecinde yapılan atölyelerde yaratıcı drama ilkelerine bağlı kalınmış, verilerin toplanması ve analizi aşamalarında yapılan tüm çalışmalara dikkatle odaklanılmıştır. Özellikle yazılı metinlerin kontrolleri tekrar tekrar yapılmış, kodlamalar ve yorumlara ilişkin uzman ve katılımcı görüşleri göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmada kodların kendi içerisinde de anlam ve kapsayıcılığı birden çok kez okunarak, uzman görüşleri ve katılımcı teyitleri ile sağlam bir temele oturtulması sağlanmıştır. Literatür incelenerek benzer çalışmaların sonuçlarına bakılmış benzerlik ve farklılık gösteren yanları incelenmiştir. Araştırmanın tüm sürecinde uzman görüşleri ile araştırma desteklenmiştir. Katılımcı turist rehberlerinin birbirleri ile aynı mesleği yapmaları bakımından benzerlik göstermeleri ancak çalışma süreleri, bağlı oldukları meslek odaları, ülkesel ve bölgesel olarak çalışma alanlarında farklılıklara sahip olması araştırmanın verilerinin çeşitlendirilmesinde önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Böylece araştırmanın katılımcı özgünlüğünün sağlanması mümkün olmuştur. Ayrıca yapılan görüşmeler çerçevesinde katılımcıların kendini rahat ifade edebileceği bir ortam yaratılırken de aynı kontrollü özneliği sergilemeye dikkat edilmiştir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmanın verileri Kapadokya Üniversitesi Etik Komisyonunun 07.03.2023 tarihli toplantısında E-64577500-050.99-39036 sayılı izni ile toplanmıştır. Çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirisi gerçekleştirilmemiştir.

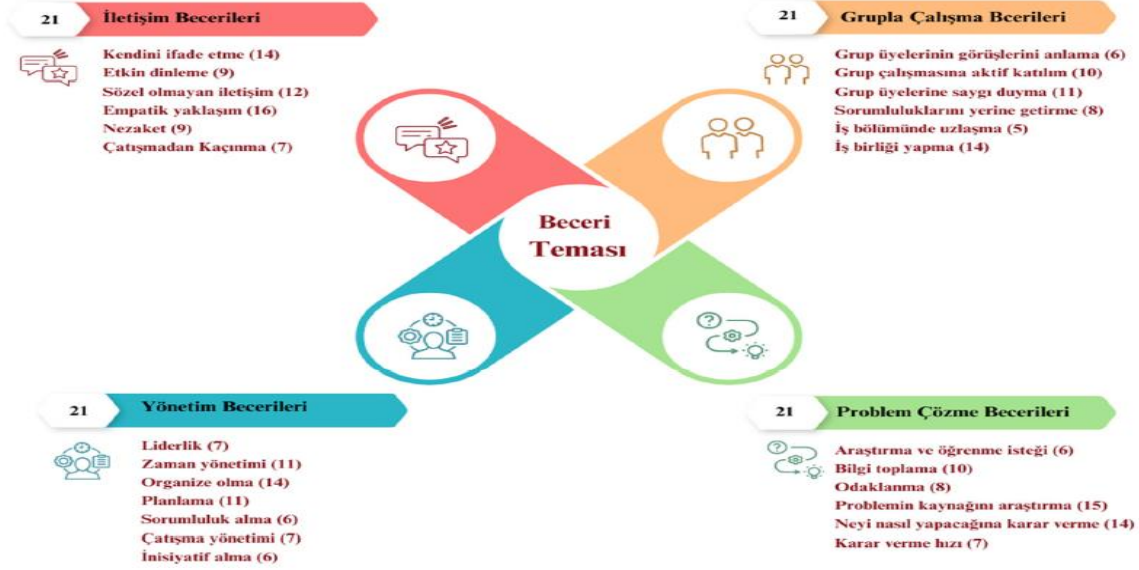
Bulgular

Katılımcı turist rehberleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilere ilişkin yapılan tümevarımsal içerik analizi sonucunda beş temaya ulaşılmıştır. Araştırmada, yer alan turist rehberleri görüşleri; *beceri, öğrenme süreci, yaratıcı drama yöntemi, duygusal deneyim ve atölye sürecine ilişkin öneriler* temaları altında incelenmiştir.

Beceri Teması

Araştırmada yer alan 21 turist rehberi ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre turist rehberleri yaratıcı drama yönteminin turist rehberlerinin iletişim, grupla çalışma, problem çözme, yönetim becerilerini geliştirdiğini ifade etmişlerdir. Buna ilişkin olarak beceri teması; *iletişim, grupla çalışma, problem çözme ve yönetim becerileri* alt temalarından oluşmaktadır. Beceri temasına ilişkin alt temalar ve kodlar Şekil 2’de yer almaktadır.

Şekil 2: Beceri Teması

Araştırmada yer alan turist rehberlerinin tamamı (n=21), yapılan görüşmeler çerçevesinde yaratıcı dramının iletişim becerilerini geliştirdiğine yönelik ifadelerde bulunmuşlardır. İletişim alt temasına göre turist rehberlerinin görüşleri; *kendini ifade etme, etkin dinleme, sözel olmayan iletişim, empatik yaklaşım, nezaket ve çatışmadan kaçınma* şeklinde kodlanmıştır. Turist rehberlerinin iletişim becerilerine ilişkin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

K4: “... Kendimi iletişim becerileri yüksek birisi olarak tanımlıyordum. Ancak yaratıcı drama atölyesinde şunu fark ettim; günlük hayatımda kendimi ifade ederken çok sabırsız ve telaşlıyım. Atölyelerde çok özgür bir ortam var. Sanırım bunun etkisiyle yanlış anlaşılma endişesi olmadan kendimi çok rahat ifade ettim. Herkes çok nazik kimse kimsenin sözünü kesmiyor, birbirini özenle dinliyor, empati yapıyor en önemlisi. Bundan dolayı atölyelerde iletişim becerilerimiz çok kuvvetlendi bence...”

K8: “... şunu söylemeye çalışıyorum özellikle konuşmadan beden dilimizi kullanarak yaptığımız atölyeyi çok faydalı buldum. Hem çok eğlendim hem de çok şey öğrendim bu süreçte. Rehberler iletişim becerileri yüksek kişiler olmalıdır. İş yaşantımızda beden dilimizi ne kadar etkin kullandığımız üzerine düşündüm hem bu etkinlikte engelli bireylerle de bir empati yaptım. Aslında iletişimi güçlendirerek tüm engelleri ortadan kaldırmamız. İnsan yaratıcı dramada kendini çok rahat bir şekilde ifade etme imkanı buluyor bu da kendi adıma çok özgür hissettirdi...”

K12: “İlk önce süreci gözlemledim oyun oynamayalı epey oldu ama zamanla hemen uyum sağladım. Kendi adıma sözsüz iletişim kurmaya çalıştığımız atölyeden çok etkilendim şöyle ki ne kadar eğlenceliydi bir o kadar da öğretici. Etkinlikler içimize işledi resmen farkında olmadığımız küçük şeylerin aslında ne kadar önemli olduğunu gördük. Birbirimizi anlamaya yönelik bir özen oluştu kendi kendine başta şaşırdım ben başka bir evrende miyim diye ... Ayrıca gözlemlediğim bir şey daha vardı o kadar kaosun, kurgunun olduğu canlandırmalarda herkes empati kurarak çatışmalardan uzak durdu. Empati aşısı yapılmış gibiydik ...”

K21: “Elbette ki olumlu yönde çokça etkisinin olduğunu düşünüyorum. Genel anlamda çok faydalı, etkili içerikler vardı. Birebir iletişim odaklı çalışmaların yanı sıra atölyelerin tüm sürecinde bu etkiyi hissettik. Kendimi çok rahat ifade ettiğim bir ortamdı birbirimizi dinlemeye ve anlamaya odaklıydık. Ayrıca günlük iş yoğunluğunda göz ardı ettiğimiz tüm ufak nezaket kurallarının nasıl iletişim engellerini ortadan kaldırdığına şahit olduk. Aslında iletişim ne kadar güçlü ise sorunlar o derece ortadan kalkıyor.”

Araştırmada yer alan turist rehberlerinin tamamı (n=21), yapılan görüşmeler çerçevesinde yaratıcı dramının grupla çalışma becerilerini geliştirdiklerine yönelik ifadelerde bulunmuşlardır. Grupla çalışma alt temasına göre turist rehberlerinin görüşleri; *grup üyelerinin görüşlerini anlama, grup çalışmasına aktif katılım, grup üyelerine saygı duyma, sorumluluklarını yerine getirme, iş bölümünde uzlaşma, iş birliği yapma*, şeklinde kodlanmıştır. Turist rehberlerinin grupla çalışma becerilerine ilişkin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

K1: “Evet yaratıcı dramının beceri gelişimine faydası olduğunu düşünüyorum. Grupla çalışmak çok keyifliydi. Gruplardaki herkes sorumluluklarını yerine getirmek konusunda aktif görev aldı. Örneğin farklı

fikirlerin ortaya konduğu canlandırma çalışmalarında herkes birbirinin fikrine saygılıydı, iş birliği içinde çalıştık süreç boyunca.”

K3: *“Atölyelerin en sevdiğim yanı grupla çalışmak olabilir. Siz eğitmen olarak yönlendirmeleri yapıyordunuz ama bu süreçte karar veren uygulayan süreci yöneten bizdik. Olayların merkezinde olmak, doğaçlamaları gerçekleştirirken grupla uyum içerisinde çalışmak süreci eğlenceli kıldı. Birbirimizin görüşlerini anlamaya çalıştık çok yaratıcı fikirler ortaya çıktı. İş birliği yapmak meslek hayatımızda çok da kolay bir şey değil. Çalışmalar hem eğlenceliydi hem de bu yardımlaşma, nasıl desem süreci kolaylaştırdı bence...”*

K9: *“Evet kesinlikle gelişti. Biz rehberler günlük rutinimizde turist gruplarına hizmet ediyoruz ama mesleğimizi icra ederken tek başınayız. Tabi bu durum hem fiziksel hem de zihinsel bir yorgunluk yaratıyor. Etkinliklerde herkes görevlerini, sorumluluklarını yerine getirirken hem çok istekli hem de çok aktifti bu nedenle çalışmaları başarı ile sürdürmek mümkün oluyordu. Kalabalığın yarattığı zihinsel bir yükten ziyade kolaylaştırıcı bir etkiden bahsediyorum. Ayrıca dramanın özgür ortamı, farklı fikirlere karşı birbirine saygı duymayı birlikte getiriyordu bu durum grup çalışmalarının bütününe yansıyor.”*

K15: *“Evet çalışmaların tümü becerileri güçlü bir şekilde destekliyor bence. Kalabalık gruplarla çalışırken her zaman fikir birliğinin olması mümkün olmayabiliyor. Yaratıcı dramanın yarattığı bir atmosfer var. Tüm etkinliklerde grupta yer alan kişiler çok saygılıydı. İş bölümü yaparken herkes sürece uyum gösteren, birbirleriyle uzlaşan bir tutum sergiliyordu. Söylediğim gibi yaratıcı dramanın enerjisi, atmosferi bence buna zemin sunuyor.”*

K19: *“Rehberlik mesleği çok sayıda iş birliği gerektirir ancak bir yerde bireysel anlamda turu yöneten bizler oluruz. Bu anlamda bağımsız çalışmaya, gerekli işleri tek başıma gerçekleştirmeye alışkınım. Grupla çalışmak bana çok eğlenceli geldi. Herkes birbirlerinin farklı önerilerine, görüşlerine o kadar açık ve saygılıydı ki, birbirimizi anlamaya çalıştık. Sorumluluklar aldık, sorunsuz şekilde gerçekleştirdik. Hatta bir ara bundan sonra hep birlikte mi tur yapsak esprisini yapmıştım hatırlarsanız...”*

Araştırmada yer alan turist rehberlerinin tamamı (n=21), yapılan görüşmeler çerçevesinde yaratıcı dramanın problem çözme becerilerini geliştirdiğine dair ifadelerde bulunmuşlardır. Problem çözme alt temasına göre turist rehberlerinin görüşleri; *araştırma ve öğrenme isteği, bilgi toplama, odaklanma, problemin kaynağını araştırma, neyi nasıl yapacağına karar verme ve karar verme hızı* şeklinde kodlanmıştır. Turist rehberlerinin problem çözme becerilerine ilişkin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

K2: *“Evet, geliştiğini düşünüyorum. Atölyelerdeki oyunlarda ve doğaçlamalarda sıklıkla karşılaştığımız problemlere yönelik becerilerimizi geliştirdik. Hepimiz sorunların nedenini bulup bilgi ve deneyimlerimizi ortada topladık ve çözüme yönelik karar alırken zamanla yarıştık. Hızlı bir şekilde çözüm üretmek için grup üyeleri ile tartıştık strateji geliştirdik.”*

K5: *“Mesleğimizin en önemli gereklerinden biri problemler karşısında çözüm odaklı bir yaklaşım sergilemektir. Yaratıcı drama atölyeleri boyunca rol içinde çok fazla sorunla karşılaştık. Tur programında olduğu gibi sorunun kaynağını bulmak çözüme giden ilk yoldur aynı zamanda kritik anlarda hızlı kararlar almanız gerekir. Atölyelerde çalıştığım grup arkadaşlarımla iş birliği yaparak sorunların nedenini araştırdık, topladığımız bilgiler ışığında hızlıca hareket ettik. Çok farklı ve yaratıcı çözümlere ulaştık. Hatta doğaçlamalardan sonra daha iyi nasıl olabilirdi diye araştırdık birlikte. Bir nevi meslek adına pratik yaptık”*

K6: *“... Gerçekten siz bizi sürece çok iyi hazırladınız çünkü şöyle düşünüyorum problem çözme becerilerini düşündüğümde atölyede karşılaştığım problemleri ve işte grupla ya da kendi başıma çözmem gereken sorunlarda çok gerçekçi bir deneyimim oldu. Daha yeni bir rehberim ve yolun başında sayılırım umarım yaşamam ama hiç kalp krizi geçiren bir misafirim olmadı. Üniversitede ilk yardım dersleri görürüz ama teorik anlamda teknik bilgi verilir. Yaratıcı dramadan önce bu deneyimi daha önce yaşamadığım için o doğaçlamada birdenbire karşımdaki kalp krizi geçirdiğinde ne yapacağımı şaşırdım tabii sonrasında kendimi toparladım hızlı karar verdim. Soruna odaklandım daha önceki bilgilerimi toparladım ve ilk şoktan sonra hızlıca hareket ettim. Hakkımı da verdim bence. Elbette problem çözme becerilerimiz bence o yaptığımız rollerde gerçekleştirdiğimiz canlandırmadaki kurgular mı senaryolar mı demeliyim onlarla gerçekten çok fazla gelişti. Yaşayarak öğrenme tam da bu olsa gerek. Bence rehberlik eğitiminde ilkyardım vb. birçok derste teknik bilginin yanında bu yöntemle eğitim verilmeli meslek adına çok gerekli bu beceriler.”*

K17: *“Nasıl gelişmesin öyle bir atölye süreci gerçekleştirdik ki çok eğlenceliydi. Problemlerin sebebini bularak nasıl bir strateji uygulayacağımıza karar veriyorduk. Şöyle ki hiç unutmayacağım bir andı; atölyelerin birinde turumda hamile olan bir kadın doğum yaptı. Daha önce meslek hayatımda böyle bir anla*

karşılaşmadım. Hamile olan kadın misafiri bir erkek arkadaşımız canlandırmıştı. Sergilediği performans çok eğlenceli olmasına rağmen çok da stresli bir andı benim için. Kriz durumunda duygularımı, telaşımı kontrol etmeye çalıştım. Hepimiz olaya odaklandık ve sağlıklı bir şekilde çözüm bulmak için tüm becerilerimizi sergiledik ekip arkadaşlarımla. Turumda böyle bir şey yaşarsam emin ellerdesiniz misafirlerim demek istiyorum.”

Araştırmada yer alan turist rehberlerinin tamamı (n=21), yapılan görüşmeler çerçevesinde yaratıcı dramının yönetim becerilerini geliştirdiğine yönelik ifadelerde bulunmuşlardır. Yönetim becerileri alt temasına göre turist rehberlerinin görüşleri; *liderlik, zaman yönetimi, organize olma, planlama, sorumluluk alma, çatışma yönetimi* ve *inisiyatif alma* şeklinde kodlanmıştır. Turist rehberlerinin yönetim becerilerine ilişkin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

K7: *“Siz soruları sordukça ben aslında yaptığımız bütün drama çalışmalarının turist rehberliği mesleğine ne kadar uygun şekilde planlanmış olduğunu fark ettim bugün bir kez daha. Çünkü rehberlik mesleğinin başarılı şekilde yapılması için en önemli faktörlerden bir tanesi turu iyi şekilde yönetmektir. Tur sürecinde yönetim becerilerinizi kullanmanız gerekir. Çalıştığınız acente her zaman sahaya hâkim olmayabilir bu yüzden yaptığı tur planları yetersiz kalabilir bu anlamda tur sürecini tekrar planlamanız gerekebilir. Liderlik özelliklerinizle grubu yönetirken zaman yönetimiyle de tur sürecini şekillendirirsiniz. Bunlardan şu sebeple bahsediyorum drama sürecinin tamamında bu becerileri geliştirmek adına bir işleyiş vardı hem de bir öğretmen öğrenci, bir patron çalışan ilişkisinin ötesinde merkezde bizlerin olduğu bir süreç. Yani kısacası dramada sizin yönlendirmeleriniz olsa da tüm süreci biz planladık, zamanı, doğaçlamaları biz yönettik işte tam da bu yüzden yönetim becerilerinin geliştiğini düşünüyorum tabii ki de”*

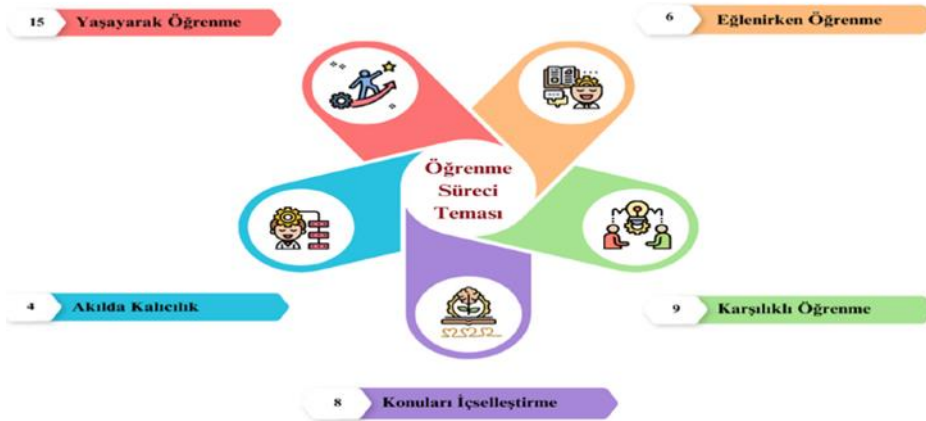
K8: *“Drama çalışmalarının bütününde yönetim becerilerine uygun içerikler vardı. Hem oyunlar hem doğaçlamalarda bu becerilerimizi sergiledik yani zaten kendi kendine bir öğrenme ortamı mevcut dramada. Örneğin turda bir problemle karşılaştığınızda rehber olarak inisiyatif alırsınız dramada da aynı şekilde davranmamız gereken anlar oldu. İyi şekilde yaptığınız tur planlaması, organize olmak tur sürecini kolaylaştırır dramada da grupla çalıştığımızda koordine şekilde hareket etmenin süreci yönetirken çok faydası oldu bunu yaşayarak gördük. İşte tam da bu sebeple sürecin tamamı ne kadar mesleğe ve becerilerimize entegreydi diye düşünüyorum. Sürecin sonunda bunları sıralarken daha da anlamlandırdığım bir deneyim oldu benim için.”*

K14: *“Rehberler tur yönetiminin en önemli parçasıdır. Bu anlamda sorumluluk alırlar, tüm süreci organize eder ve liderlik vasıfları ile çıkan krizleri, çatışmaları yönetirler. İşte drama da tam bu anlamda rehberlik mesleği için gerekli bir yöntem gerçekten, bir öğrenci bu yöntemle meslek becerileri edinebilir bir pratik edinebilir. Biz atölyelerde deneyimleyerek buna şahit olduk. Hem eğlenceli hem de eğitici. Sadece meslek açısından deneyimler kazanmadık ayrıca bireysel anlamda yönetim becerileri de sosyal hayatta çok önemlidir buna da katkısı oldu fikrimce...”*

K16: *“Yönetim becerileri aslında hepimize okullarda öğretilir. Planlama, koordinasyon işte denetim vesaire ama bunlar hep başlıkta kalırdı. Tabii ki meslek hayatımızda deneyimleyerek bunları öğrendik ve güzel uygulamalara dönüştürdük. Eğer bir yönetim becerisi kazandırmak istiyorsanız dramanın gerçekten çok uygun bir yöntem olduğunu düşünüyorum çünkü bütün süreci planlıyoruz işte kim hangi rolde olacak, doğaçlamaları organize ediyoruz, grup içerisinde bir koordinasyon durumu var ve bu bir uyum gerektiriyor herkes sorumluluk alıyor bütün bu becerileri kullanıyoruz tıpkı tur yönetiminde olduğu gibi. Sadece kendi mesleğim için söylemiyorum, farklı sektörlerde, işletmelerde de özellikle yöneticilere bu yöntemle eğitim verilmesi gerekliliği çok açık.*

Öğrenme Süreci Teması

Araştırmada yer alan 21 turist rehberi ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre turist rehberleri yaratıcı drama yönteminin öğrenim sürecine olumlu katkıları olduğunu ifade etmişlerdir. Buna ilişkin olarak öğrenme süreci teması; *yaşayarak öğrenme, eğlenirken öğrenme, karşılıklı öğrenme, konuları içselleştirme, akılda kalıcılık* şeklinde kodlanmıştır. Öğrenme süreci temasına ilişkin kodlara Şekil 3’ te yer verilmiştir.

Şekil 3: Öğrenme Süreci Teması

Turist rehberleri öğrenme sürecine ilişkin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

K3: “...Birbirimizden ve süreçten çok fazla şey öğrendik. Kendi deneyimlerimizi paylaştık ve diğer meslektaşlarımızın deneyimleri, meslek hayatımıza farklı bakış açıları getirdi. Bir de dramada hem eğlenip hem öğrenmek, işin tuzu biberi sanırım.”

K8: “Atölyelerin bütününde karşılıklı bir etkileşim vardı. Bumerang gibi! Ben kendi bilgi tecrübe becerilerimi ortaya koydum bana arkadaşlarımızınla birlikte çoğalarak geri geldi. Turist rehberliğinde hep uygulamalı mesleki eğitimlerin az olduğunu tartıştık atölyelerde çünkü pratik edinmek, yaşayarak öğrenmek çok etkili. Dramanın etkisini nasıl yaşayarak hissettik ve şu an bunun üzerine konuşuyorsak gerçekten tüm eğitimlerde çok etkili bir öğrenme ortamı yaratacaktır drama.”

K11: “Süreç boyunca birbirimizden neler öğrenmedik ki bu anlamda yaratıcı dramının öğrenmeye büyük katkıları olduğunu düşünüyorum. Eğlenceli bir şekilde başarı kaygısı gütmekten öğrenmek eminim öğrenciler için de çok iyi bir seçenek olur.”

K14: “Evet dramanın süreç boyunca çeşitli katkıları oldu öğrenmemize. Ben turizm meslek lisesi ön büro bölümü mezunuyum. O zaman okullarımızda mutfak, servis, ön büro kat hizmetleri atölyelerimiz vardı. Lisede öğretmenimiz bize senaryolar verirdi işte rezervasyon yapardık telefon görüşmesiyle, çıkan krizleri yönetirdik vs. meslek üzerine o kadar uygulamalarla dolu bir eğitimdi ki üniversite hayatımı başarıyla tamamlamam o bilgilerin çeşitliliğinin, yaşanmışlığın etkisi idi. Ya da haftanın belli günleri uygulama otelinde çalışırdık orda bire bir yaşadığımız tecrübelerin çok büyük etkisi oldu hem okul hem iş yaşamımıza. Anlatmak istediğim yaşayarak öğrenmenin etkisinin çok önemli olduğu. Deneyim denilen şey içinizde bir yer edinir. Ona dair hem bir hissiniz hem de bir bilginiz oluşur, işte drama tam anlamıyla buna hizmet ediyor başarısının sırlarından biri bu bence ...”

K20: “...Düşündüğümde gerçekleştirdiğimiz çeşitli etkinlikler sonucunda herkesin bir şey öğrenerek süreci sonlandırması. Zaten dramanın kendi yapısı da bunun üzerine kurgulanmış. Ayrıca doğaçlamalarda oyunlarda yaşadığımız hiçbir süreci bilgiyi unutmanın mümkün olduğunu düşünüyorum. Hele bazı anlar, oyunlar, konular vardı ki içimize işledi ben hala çevreme anlatıyorum deneyimlerimi.”

Yaratıcı Drama Yöntemi Teması

Araştırmada yer alan 21 turist rehberi ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre turist rehberleri yaratıcı drama yönteminin eğitimde kullanılmasına ilişkin görüşlerini ifade etmişlerdir. Buna ilişkin olarak yaratıcı drama yöntemi teması; yöntemin sevilmesi, yönteme zamanla alışma, yöntemi eğlenceli bulma, yöntemi faydalı bulma, yöntemi eğitici öğretici bulma, artan katılım isteği, özgür ortam, katılımcının merkezde olması, bireysel gelişime fayda sağlama, yöntemi meslek için gerekli görme, meslekte pratik edindirme ve yaratıcı dramanın eğitimde yer alması isteği şeklinde kodlanmıştır. Yaratıcı drama temasına ilişkin kodlara Şekil 4’te yer verilmiştir.

Şekil 4: Yaratıcı Drama Yöntemi Teması

Turist rehberlerinin yaratıcı drama yöntemine ilişkin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

K1: “Ben yaratıcı dramayla ilk kez burada tanıştım. Sizle araştırmanızla ilgili yaptığımız ilk görüşmede çok heyecanlanmıştım ama bu deneyimi yaşamak başka bir şeydi bence. Derslerin işlenişini oyunları ürettiklerimizi gerçekten çok sevdim. Arkadaşlarımızla da konuşuyoruz daha önce böyle özgür bir eğitim ortamında bulunduk mu diye. Yani şöyle ki bizlerin tüm süreçte aktif ve merkezde olduğu, başarı ve yanlış anlaşılma kaygısından uzak eşit bir ortamı var dramanın. Hangi faydasından bahsetsem az kalır çok eğlenmek de cabası. Kesinlikle dramanın aktif şekilde her yerde yer almasını dilerim”.

K4: “Ben ilk günü hatırlıyorum başta biraz gergindim tabi ilk defa katılacağım bir etkinlik ama ilk oyundan itibaren kendimi koşar oynarken buldum. O gerginlik hissi kendini özgür hissetmeye bıraktı. Dramanın yarattığı atmosferin yanında çok fazla şey fark ettik, öğrendik. Ben kesinlikle turist rehberliği eğitimi alan herkesin katılmasını isterim. Keşke üniversitelerde de sıklıkla kullanılsa bu yöntem öğrenciler için çok faydalı olur eminim”.

K10: “Dramanın oluşturduğu öğrenme ortamını çok yararlı buluyorum. Bu süreçte hem sistemli bir işleyişin olduğunu fark ettim hem de bu işleyişin ne kadar özgür bir alanda sürdürüldüğünü. Duyguları keşfetmek ve yaratıcılığı ortaya çıkarmak adına çeşitli etkinliklerin özenle planlandığının farkına vardım. Bu anlamda aynı zamanda bir eğitimci olarak şunu söylemek isterim ki drama eğitiminin her alanda yer alması özgüvenli yüksek becerilere sahip, yaratıcı, başarılı, mutlu, kendini tanıyan ve yetiştiren güçlü bireyler oluşmasına katkı sağlayacaktır. Çünkü bu süreçte dramanın eğitici-öğretici olmasının yanında bireysel gelişime de ne derece katkısı olduğunu gözlemledim. Bireysel anlamda yüksek becerilere sahip kimseler meslek yaşamlarında başarılı olacaklardır. Küçük yaştan itibaren eğitimin her alanında, farklı disiplinlerde yer almasını çok isterim. Tabi ki de rehber olarak meslektaşlarım, turizm öğrencileri, akademisyenleri, işletme ve yöneticileri içinde drama eğitimlerinin aktif şekilde uygulanması temennim...”

K13: “Şöyle ki ilk atölyeye gelirken iş yoğunluğu nedeniyle nereye gidiyorum ben dedim evde çocuk bekliyor ... Tabi insan bilmediği bir şeyle ilgili merak da duyuyor, ilk oyundan hemen sonra ne kadar hızlı uyum sağladığımı anlatamam. Oyun oynamayı çok özlemişim gerçekten ilk önce bunu fark ettim. Tabi haliyle sonrasında çok komik bir şekilde işten çıkıp koşu koşu yetişmeye çalıştım. Çok eğlenceliydi tüm atölyeler ne kadar çok güldük hep birlikte ... hem eğlenmek hem öğrenmek hem de önyargıdan uzak aktif şekilde olayların konuların merkezinde yer almak. Keşke daha sık karşılaşsak bu tür yöntemlerle özellikle bizim mesleğimiz için ne kadar önemli olduğunu burada deneyimledik bizler. Hem bir rehber olarak tüm öğrencilerin,

meslektaşlarımın katılmasını isterim hem de bir baba olarak çocuğumun da okullarda böyle bir eğitimle yetişmesini. Zaten atölyelerdeki oyunların bazılarını birlikte oynadık onunla ...”

Duygusal Deneyim Teması

Araştırmada yer alan 21 turist rehberi ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre turist rehberleri yaratıcı drama atölyelerinde duygu durumlarına yönelik görüş bildirmişlerdir. Buna ilişkin olarak duygu durumu teması; *dinlenmiş hissetme*, *özgür hissetme*, *keyifli hissetme*, *heyecanlı hissetme*, *rahat hissetme*, *eğlenmiş hissetme*, *tedirgin hissetme* ve *gergin hissetme* şeklinde kodlanmıştır. Duygusal deneyim temasına ilişkin kodlara Şekil 5’te yer verilmiştir.

Şekil 5: Duygusal Deneyim Teması

Turist rehberlerinin duygu durumu temasına ilişkin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

K6: “Bugün ilk atölye olduğundan biraz tedirgindim tanımadığım insanlar ve hiç bilmediğim bir yöntem aslında açık olmak gerekirse bir arkadaşımın ısrarı ile gelmişim hem de belki bu araştırmaya bir desteğim olur düşüncesiyle ve bugünün sonunda çok eğlendim çocuklar gibi şendim hatta ne söylesem az kalır bu kadar hızlı bir duygu değişimi beklemiyordum kendimde ama burada öyle samimi bir ortam oluştu ki oyun oynamanın etkisiyle sanırım çok güldüm hatta günlüğümü yazarken şu anda da çok gülüyorum bir sonraki atölyeyi çok merak ediyorum şimdiden ...” (1. Atölye)

K11: “...Buraya gelirken bir sürü endişe taşıyordum kim var, ortam nasıl, eğitim sonuçta sıkıcı olabilir gibi bin bir soru vardı kafamda hatta huysuzdum bile bence başlangıçta. Süreç başladı nasıl bitti anlamadan üç saatin sonunda ben bulut gibiydim yani eğitmenimizin eğitimin amacının direk duygu salınımına yönelik olmadığını söylemesine rağmen ben çok rahatlamış, çok eğlenmiş ve günün yorgunluğunu üstümden atmıştım ... Çok heyecanlıyım diğer atölyeler için, iyi ki geldim ...” (1. Atölye)

K12: “Bugün ki kâğıdı düşürmeme oyununda çok eğlendim grupta çalışmak çok keyifli ben bu kadar kalabalık bir ekiple çalışmanın, bu yoğun fikir alışverişinin yorucu olacağını sanmıştım ama aksine burada bunca koşuşturmaya rağmen dinlendiğimi hissettim bugün ...” (3. Atölye)

K14: “.... Ayrıca bugün çok keyifliyim atölyedeki etkinliklerde iş yaşamında ne kadar kriz çıkabilirse bir fazlasını yaşadık ve bunlarla mücadele ettiğimiz bir gündü bazı arkadaşlarımın performanslarına çok gülüyorum, gerçekten hep birlikte çok eğlendik ...” (4. Atölye)

K20: “... ne kadar güzel bir etkinlikti çok keyif aldım ... Yine çok eğlendiğimiz bir günün sonu daha geldi” (5. Atölye)

K18: “... Bugün gerçekten kendimi süreç boyunca en özgür hissettiğim atölyeydi hem oyunlarda bu hissimi fark ettim. Özellikle bir kadın olarak cinsiyet ayrımcılığına dair problemlerimizi ne kadar şeffaf şekilde paylaşabildik burada herkes etkinlikler sayesinde bizimle derin bir empati yaşadı gerçekten çok teşekkür ederim bu özgürlük hissini yaratan bu yöntem, eğitmenimize ve arkadaşlarıma ...” (7. Atölye)

K13: “Bugün atölyenin son günü, sürece dair bir genel değerlendirme yaptık... Herkes süreç içerisinde ne kadar çok eğlendiğini, güldüğünü, oyun oynamaya duyduğu özlemi, endişelerinin nasıl drama ortamı sayesinde yok olduğunu hem kendimize hem mesleğimize fayda sağlayarak çok keyifli, rahat hissettiğini dile getirdi. Drama süreci ile ilgili duygu ve düşüncelerinden bahsedip önerilerde bulundu. Ben de arkadaşlarımın tüm fikirlerine katılarak, atölyelerin bitmesine üzülerken özellikle bu yaratıcı ve özgür ortamı eğlenceli etkinliklerle bize sunan tüm becerilerimize ve bilgilerimize sayısız katkısı olan dramaya, eğitmenimize ve katılan tüm rehber arkadaşlarıma sonsuz teşekkür ederek noktalamak istiyorum, sevgiyle.” (9. Atölye)

Atölye Sürecine İlişkin Öneriler Teması

Araştırmada yer alan 21 turist rehberi ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre turist rehberleri, yaratıcı drama atölye sürecine ilişkin önerilerde bulunmuşlardır. Atölye sürecine ilişkin öneriler teması; *mekân seçimi* ve *müzik kullanımı* şeklinde kodlanmıştır. Atölye sürecine ilişkin öneriler temasında yer alan kodlara Şekil 6’da yer verilmiştir.

Şekil 6: Atölye Sürecine İlişkin Öneriler

Turist rehberlerinin atölye sürecine ilişkin önerilerine aşağıda yer verilmiştir.

K1: “...tek önerim mekân konusunda evet Kapadokya’nın doğasına çok uygun kaya bir mekân seçilmiş, çok samimi sıcak bir ortam ancak sanırım biz sürekli yeraltı şehri açık hava müzesi gibi kaya mekanlarda çalıştığımız için bir değişiklik aradım ...”

K3: “Benim önerim mekanla ilgili olacak havalandırma açısından bir sıkıntı yaşamadım, hijyenik samimi bir kaya mekandı ancak sürekli kaya mekanlarda çalıştığımızdan sanırım penceresi olan bir mekânda çalışmak isterdim, gerçi aydınlatmayı ikinci atölyede güçlendirdik ancak keşke hava koşulları uygun olsa da açık alanda yapsaydık diye düşünmedim değil tabi o zaman da bizim çalışma saatlerimiz uygun olmazdı ... Karışık oldu biraz ama tek önerim bu.”

K17: “Ben müziklerinize bayıldım açıkçası müzik listeme ekledim ama iki, üç atölye dışında daha çok kullanılsa daha iyi olur diye düşünüyorum. Özellikle bir yürüyüş çalışmasında kullandığımız bir müzik vardı ne kadar derinlemesine düşünmemizi desteklemişti bunu dışında süreç çok eğlenceli çok güzeldi tekrar buluşalım dileğim dışında başka bir önerim yok.”

Sonuç, Tartışma, Öneriler

Bu araştırma ile yaratıcı drama yönteminin, turist rehberlerinin sahip olması gereken birçok sosyal becerinin gelişmesine katkı sağladığı görülmüştür. Bu çalışma, turist rehberliği eğitiminde yaratıcı drama yöntemi ile gerçekleştirilen diğer çalışmalardan (Sezerel ve Özoğul, 2019) birincil amacı sosyal becerileri geliştirmek olması yönüyle ayrılmaktadır. Bununla birlikte bu çalışmada, daha önceki çalışmalarda belirlenen yaratıcı drama yöntemi ile ilgili benzer sonuçlar tespit edilmiş ve daha önceki görüşleri tamamlayacak veriler sunulmuştur. Yüz yüze görüşmeler yapılarak derinlemesine veriler elde edilmiş olması ve araştırmada yaratıcı drama yönteminin kullanılması yönüyle de diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Araştırmada ortaya çıkan “iletişim, grupla çalışma, problem çözme, yönetim, stres durumuyla başa çıkma ve özdenetimi koruma becerileri ve bu becerilerin alt temaları” ile ilgili sonuçların Albuz’un (2018) çalışması ile

bağdaştığı belirlenmiştir. Araştırmada ortaya çıkan “araştırma-öğrenme isteği, iletişim becerileri, bireysel gelişim, zaman yönetimi becerileri” ile ilgili sonuçlar Acun Köksalanlar ve Köroğlu’nun (2019) çalışması ile benzerlik göstermektedir.

Grupla çalışma, grup üyelerini anlama, liderlik, çatışmadan kaçınma gibi becerilerin Köroğlu’nun (2011) çalışması ile benzerlik gösterdiği anlaşılmıştır. Araştırmada ortaya çıkan stres durumuyla başa çıkma ve özdenetimi koruma becerileri, kendi duygularını anlama ve yönetebilme ile ilgi rehber görüşlerinin Ehtiyar’ın (2017) çalışması ile tutarlı olduğu tespit edilmiştir. Sezerel ve Özoğul’un (2019) uzman mantosu yaklaşımının turist rehberliği eğitiminde uygulanabilirliğini tartıştıkları çalışmalarında, öğrencilerin uzman mantosu yaklaşımı tabanlı derslere yönelik algıları incelenmiştir. Anadolu Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği Programı’nda Drama derslerine katılan 14 öğrenci ile uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin bu yaklaşımın “*empati kurabilme, problem çözebilme, çatışmaları yönetebilme, zamanı iyi kullanabilme, hızlı düşünebilme, takımla çalışabilme ve araştırma yapabilme gibi becerilerinin gelişimine*” katkı sağladığı tespit edilmiştir. Özoğul (2019), turizm eğitiminde yaratıcı drama yönteminin öğrenci başarısına, tutumuna, görüşlerine ve başarının kalıcılığına etkisini ortaya koymak amacıyla bir araştırma gerçekleştirmiş, Anadolu Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü ders programında yer alan otel yönetimi dersini alan öğrenciler ile yaratıcı drama uygulamaları gerçekleştirmiştir. Araştırmada “*yaratıcı drama yöntemiyle ders işlenmesi durumunda, yöntemin turizm ve konaklama sektöründe ihtiyaç duyulan becerilerin gelişmesine katkı sağladığı sonucu ön plana çıkmaktadır*”. Bu beceriler, eleştirel düşünme, araştırma-sorgulama, problem çözme, takım çalışması, farklı bakış açılarını görebilme, zaman yönetimi ve yaratıcı düşünme şeklinde belirlenmiştir.

Turizm eğitimi ve yaratıcı drama ile ilişkili çalışmalar incelendiğinde bu araştırmada ortaya çıkan “iletişim, grupla çalışma, problem çözme, yönetim becerileri, duygusal deneyimler, öğrenme süreci, atölye süreci, yaratıcı drama yöntemi” ile ilgili sonuçların Sezerel ve Özoğul’un (2019) uzman mantosu yaklaşımıyla ilgili yaptıkları çalışmada ulaştıkları sonuçlarla, Sezerel’in (2017) turizm eğitimi ile ilgili çalışmasında elde ettiği sonuçlarla ve Özoğul ve Sezerel’in (2019) turizm, çalışma yaşamı ve süreçsel drama ile ilgili çalışmasıyla örtüştüğü görülmüştür. Araştırmada görüşmeler neticesinde ortaya çıkan bazı becerilerin yaratıcı dramının amaçlarıyla ve özellikleriyle (Üstündağ, 2006; Güneysu, 2006; Karadağ ve Çalışkan 2005; Adıgüzel, 2017) örtüştüğü ve farklı veri toplama araçlarıyla toplanan verilerle tutarlı olduğu söylenebilir. Bu beceriler, “*kendi yaşam deneyimiyle öğrendikleri arasında bağlantı kurabilme, grupla hareket etme, konuya karşı istekli olma, kendi deneyimleri ile bulundukları drama çalışmalarında kendini konunun bir parçası olarak görme, uyum, özgüven ve güven, karar verme becerilerini kazandırma, farklı olay ve durumlarla ilgili deneyim kazanma, problem çözme ve karşılaşılan problemleri yeni bakış açısıyla inceleme, bireyler arasındaki farklılıklara hoşgörüyle bakabilme, soyut kavramları, olguları ya da yaşantıları somutlaştırma, içinde yaşanan dünyayı daha kolay ve somut olarak görme ve anlama, hoşlanılmayan durum, olay ya da olgularla nasıl başa çıkılacağını gösterme, sosyal gelişim ve başkalarıyla iş birliği içinde çalışma yeteneği, iletişim becerilerinin geliştirilmesi, kendini tanıma*” becerileridir. Araştırmada elde edilen sonuçlar, yaratıcı dramının sosyal becerilerin geliştirilmesine ilişkin bir yöntem olarak kullanılabileceği ile ilgili görüş bildiren çalışmalarla (Siks, 1958; Way, 1967; Kaf, 2000; McCaslin, 2016; Barnes, 1998; Aslan, 2008; Adıgüzel, 2006; Önalın Akfırat, 2006; Gresham, 1988; San, 1985; Katz, 2000; Çalışkan Çoban 2007; Kara, Çam 2007; Namdar ve Camadan, 2016) benzerlik göstermektedir.

Sosyal becerilerin temelinde olan eylem, etkileşim, performans, empati, iletişim gibi en gerekli kavramların yaratıcı dramının doğasında olduğu ifade edilmiştir. Yaratıcı drama çalışmalarının, sosyal yeterliliğin artmasına, uygun davranışın geliştirilmesine, duygusal kontrol becerisine, iletişim becerilerine, iş birliğine, kendi deneyimlerinden ve başkalarına ilişkin gözlemlerinden yola çıkarak geliştirdikleri davranışların gerçek yaşama aktarılmasına, sosyal etkileşime, bilişsel, duyuşsal, motor becerilerinin geliştirilmesine, empati becerisine, öz yeterliliğe katkıda bulunduğu söylenmektedir. Yaratıcı dramının sosyal beceri eğitim modellerini içinde barındırdığı ve sosyal beceri eğitiminde bir yöntem olarak kullanılabileceği görülmektedir. Bu bağlamda turist rehberliği eğitiminde de yaşayarak öğrenmenin gerçekleştirildiği yaratıcı drama yönteminin uygulanması, öğrencilerin meslek hayatına hazırlanması bakımından oldukça önemlidir.

Çalışma kapsamında oluşturulan araştırma sorularına elde edilen veriler doğrultusunda yanıtlar bulunmuştur. Yaratıcı drama atölyelerine katılan turist rehberleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilere ilişkin yapılan tümevarımsal içerik analizi sonucunda beş temaya ulaşılmıştır. Araştırmada, yer alan turist rehberleri görüşleri; *beceri, öğrenme süreci, yaratıcı drama yöntemi, duygusal deneyim ve atölye sürecine ilişkin öneriler* temaları altında incelenmiştir. Turist rehberleri yaratıcı drama yönteminin *iletişim, grupla çalışma, problem çözme ve yönetim becerilerini* geliştirdiğini ifade etmişlerdir. Turist rehberlerinin konuya yönelik görüşleri

beceri teması altında sınıflandırılmıştır. Turist rehberlerinin görüşleri doğrultusunda **“Turist rehberlerinin sosyal becerilerin geliştirilmesinde yaratıcı drama yöntemi etkili midir?”** araştırma sorusu yanıtlanmıştır.

İletişim becerileri alt temasıyla ilişkili olarak turist rehberleri, yaratıcı dramada kendilerini rahatça ifade edebildiklerini, kendilerini etkin dinleme anlamında geliştirdiklerini, beden dili, mimik ve ses tonlarını kullanarak sözel olmayan iletişim becerilerini geliştirdiklerini, kendilerini ve birbirlerini anlamaya yönelik derin empati kurduklarını, birbirlerinin sözünü kesmeden fikirlerini paylaştıklarını, teşekkür etme, yardım etme, takdir etme, güler yüz gösterme gibi günlük hayatta sıradanlaşan ama çok önemli olduğunu hatırladıkları nezaket kurallarını yinelediklerini ve yaratıcı drama sürecinde yaşanan problemlere karşı herhangi bir olumsuz kavgadan, çatışmadan kaçındıklarını ifade etmişlerdir.

Grupla çalışma becerileri alt temasıyla ilişkili olarak turist rehberleri, genel anlamda tur programlarını tek başına yönettiklerini bu çerçevede yaratıcı drama sürecinde grupla çalışmanın kendilerine yönelik olumlu etkilerinden bahsetmişlerdir. Grupla çalışmalarında birbirlerini anlamaya çalıştıklarını, tüm grup üyelerinin çalışmalara aktif katılım gösterdiğini, birbirlerine karşı süreç boyunca değişmeyen saygı çerçevesinde bir tutum sergilendiğini, sorumluluklarını yerine getirme konusunda herkesin gönüllü olduğunu, grup sayıları kalabalıklaştığında dahi iş bölümünde bir uzlaşının olduğunu ve tüm çalışmalarda iş birliği yapma becerilerinin geliştiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca grupla çalışmanın farklı bakış açıları kazanmalarına destek olduğundan bahsetmişlerdir.

Problem çözme becerileri alt temasıyla ilişkili olarak turist rehberleri, problem çözme becerilerinin hem yaratıcı drama sürecinde hem de mesleklerinde kolaylaştırıcı etkisinden bahsetmişlerdir. Süreç boyunca problemlere ve çözümlerine odaklanabildiklerini, problemlerin kaynağını araştırmanın bu bağlamda neyi nasıl yapacaklarının karar verilmesinin mümkün olduğunu, çalışmalarda araştırma ve öğrenme isteği ile birlikte bilgileri topladıklarını ve süreç ilerledikçe karar verme hızlarında gelişmeler olduğunu ifade etmişlerdir.

Yönetim becerileri alt temasıyla ilişkili olarak turist rehberleri, bu becerilerin meslek hayatlarındaki önemine dikkat çekerek liderlik, organize olma, planlama, sorumluluk alma, inisiyatif alma, çatışma ve zaman yönetimi konularında yönetim becerilerini geliştirdiklerini ifade etmişlerdir. Turist rehberleri yapılan görüşmelerde yaratıcı drama yönteminin öğrenmelerine olumlu katkılarından bahsetmiştir.

Turist rehberlerinin bu konuya yönelik görüşleri *öğrenme süreci teması* altında birleştirilmiştir. Turist rehberleri yaratıcı drama sürecinde yapılan tüm çalışmalarda duyguları, olay ve durumları yaşamının öğrenmeye yönelik büyük ölçüde katkı sağladığını, yaşayarak öğrenmenin sonucunda konuları içselleştirdiklerini ve bu bağlamda işlenen konuların akılda kalıcı olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca yaratıcı dramanın eğlenirken öğrenmeye zemin yarattığından bahsetmişlerdir. Son olarak süreç boyunca hem kendi deneyimlerinden hem de diğer grup üyelerinin performanslarını izleyerek, fikir alışverişinde bulunarak birbirlerinden çok şey öğrendiklerini söylemiş ve karşılıklı öğrenmenin olumlu etkilerini ifade etmişlerdir.

Turist rehberleri ile yapılan görüşmeler neticesinde yaratıcı drama yöntemine dair görüşlerine ulaşılmıştır. Turist rehberleri bu çerçevede yaratıcı drama yöntemini daha önceki okul ve meslek eğitimlerinde kullanılan klasik anlatıma göre daha çok sevdiklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte daha önce karşılaşmadıkları bu yöntemle zamanla alıştıklarını belirtmişlerdir. Yaratıcı drama yönteminin katılımcının merkezde olması, özgür ortamda gerçekleşmesi ve bireysel gelişime katkı sağlaması gibi özelliklerinin öneminden ve buna bağlı olarak katılım isteklerinin arttığından bahsetmişlerdir. Bununla birlikte turist rehberleri yaratıcı drama yönteminin faydalı, eğlenceli, eğitici ve öğretici olduğunu dile getirmişlerdir. Ayrıca turist rehberleri yaratıcı drama yöntemi ile verilen eğitimlerin meslekleri için gerekli olduğunu ve katıldıkları yaratıcı drama atölyesinde mesleklerine dair pratik edindiklerini belirtmişlerdir.

Son olarak yaratıcı drama yönteminin turist rehberliği eğitimi ve eğitimin diğer alanlarında aktif bir şekilde yer alması gerektiğine yönelik düşüncelerini ifade etmişlerdir. Turist rehberlerinin görüşleri *yaratıcı drama yöntemi teması* altında birleştirilmiştir. Turist rehberlerinin görüşleri doğrultusunda **“Turist rehberliği eğitiminde yaratıcı drama yönteminin kullanılması etkili midir?”** araştırma sorusu yanıtlanmıştır. Turist rehberleri yapılan görüşmelerde yaratıcı drama atölyelerinde duygusal deneyimlerine yönelik görüş bildirmişlerdir. Turist rehberleri yaratıcı drama atölyelerinde başta gergin ve tedirgin hissettiklerini ancak yapılan ilk atölye etkinlikleri ile bu durumun değiştiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca turist rehberleri süreçte eğlenmiş, dinlenmiş, keyifli, heyecanlı, rahat ve özgür hissettiklerini belirtmişlerdir. Turist rehberlerinin bu görüşleri *duygusal deneyim teması* altında birleştirilmiştir.

Turist rehberleri yapılan görüşmelerde yaratıcı drama atölye sürecine ilişkin önerilerde bulunmuşlardır. Bu konuya ilişkin olarak turist rehberleri yaratıcı drama atölyelerinin gerçekleştirildiği mekânın Kapadokya

Bölgesi'nin doğasına uygun olduğu konusunda hemfikir olsalar da çalışma hayatlarında çok sık bulundukları bu kaya mekân yerine atölyelerin farklı bir mekânda olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca turist rehberleri atölyelerde kullanılan müzikleri çok beğenmiş ve bu müziklerin odaklanmalarına yardımcı olduğunu belirtmişlerdir. Bu bağlamda atölyelerde daha fazla müzik kullanımı olması gerekliliğini dile getirmişlerdir. Turist rehberlerinin bu görüşleri *atölye sürecine ilişkin öneriler* teması altında mekân seçimi ve müzik kullanımı şeklinde sınıflandırılmıştır.

Turist rehberleriyle yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlara göre turist rehberlerinin *beceri, öğrenme süreci, yaratıcı drama yöntemi, duygusal deneyim ve atölye sürecine ilişkin öneriler* temaları ile ilişkili olarak ortak görüşlerine ulaşıldığı söylenebilir. Sonuçlar doğrultusunda sektörel ve akademik önerileri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Turist rehberliği eğitiminde verilen derslerin işlenişinde yaratıcı drama yönteminden yararlanılabilir. Yaratıcı drama yöntemi ile işlenen dersler, öğrencilerin mesleğe yönelik deneyim kazanmasına ve sosyal becerilerinin gelişmesine katkı sağlayacaktır.
- Yaratıcı dramanın sosyal becerilere sağladığı katkı göz önünde bulundurulduğunda, turist rehberliği eğitim müfredatına, bu becerilere yönelik yaratıcı drama ile gerçekleştirilen dersler eklenebilir.
- Turist rehberliğine ilişkin seminer ve uzmanlık eğitimlerinde yaratıcı drama yöntemi kullanılabilir.
- Yaratıcı drama yöntemi ile hazırlanan atölyelerde farklı tekniklerden yararlanılabilir.
- Gelecek araştırmalarda nitel ve nicel yöntem birleştirilip karma bir yöntem kullanılarak daha genellenebilir sonuçlara ulaşabilir.
- Araştırma, turist rehberliği öğrencileri veya turist rehberliği eğitimi veren akademisyenlerle gerçekleştirilebilir.
- Yaratıcı drama yöntemini kullanmak isteyen öğretmenlerin/araştırmacıların yaratıcı drama eğitimi almaları gerekmektedir.
- Yaratıcı drama yönteminin etkili olabilmesi için çalışmaların yaratıcı drama eğitmeni tarafından yürütülmesi oldukça önemlidir. Bu sebeple yaratıcı drama zorunlu bir ders olarak eğitim fakültesi ders programlarına dahil edilebilir.
- Mesleğini hali hazırda icra eden öğretmenler ve akademisyenler için hizmet içi eğitim programlarına drama dersleri eklenebilir, öğretmen ve akademisyenlerin var olan drama eğitimlerine katılımları teşvik edilebilir.

Bu araştırma Nevşehir ili içerisinde ikamet eden, çeşitli kurumlardan turist rehberliği eğitimi almış, ulusal ve bölgesel olarak farklı rehber çalışma kartlarına sahip, farklı süre ve bölgelerde çalışmış, daha önce yüz yüze yaratıcı drama deneyimi bulunmayan, 21 eylemli profesyonel turist rehberi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçların genellenmesi zordur. Ancak nitel araştırma yöntemi aracılığıyla turist rehberlerinin derinlemesine görüşlerine erişilmiştir. Farklı bölgelerde ve bağlamlarda farklı örneklem gruplarıyla gerçekleştirilecek araştırmalarda farklı sonuçlara ulaşılması ihtimali söz konusudur. Bahsi geçen tüm sınırlılıklara rağmen, bu araştırmanın turist rehberliği eğitimi geliştirmek ve turist rehberlerine yaratıcı drama aracılığıyla sosyal beceriler kazandırmak açısından önemli ipuçları sağladığı söylenebilir.

Kaynakça

- Acun Köksalanlar, A. Köroğlu A. (2019). Bireysel gelişim. Ö. Köroğlu ve Ö. Güzel (Ed.), *Kavramdan uygulamaya turist rehberliği mesleği* içinde (s. 439- 474). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Adıgüzel, H. Ö. (2006). Yaratıcı drama kavramı, bileşenleri ve aşamaları. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1), 17 29.
- Adıgüzel, Ö. (2017). *Eğitimde yaratıcı drama* (10.Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Ak, S., Kargiglioğlu, Ş., Erkol Bayram, G. (2019). Turist Rehberliği Mesleği. B. Zengin, G. Erkol Bayram, O. Batman (Ed.), *Turist rehberliği mesleği (Dünü-bugünü-yarını)* içinde. (s.19-36). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Akkök (2006). *İlköğretimde sosyal becerilerin geliştirilmesi* (Öğretmen el kitabı) (4. baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Albuz, N. (2018). Profesyonel turist rehberlerinin turizm sektörü içerisindeki yeri ve önemi. N. Albuz, T.F. Çakmak, A. Eren, Ö. Tekin, G.N. Yeşildağ (Ed.), *Turist rehberliğine giriş* içinde (s. 17-49) Ankara: Detay Yayıncılık.

- Albuz, N., Köşker, H., Ercan, F. ve Özbek, Ö. (2018). 2017 yılı turist rehberliği ön lisan ve lisans eğitime yönelik değerlendirmeler. N. Hacıoğlu, C. Avcıkurt, A. Kılıç ve H.U. Yıldırım (Ed.), *Turist rehberliği üzerine güncel araştırmalar* içinde (s. 78-93) Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ap, J., Wong, K. (2001). Case study on tour guiding: Professionalism, issues and problems. *Tourism Management*, 22, 551-563. doi: [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(01\)00013-9](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(01)00013-9).
- Aslan, E. (2008). *Drama temelli sosyal beceri eğitiminin 6 yaş çocuklarının sosyal ilişkiler ve iş birliği davranışlarına etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Aykaç, M., Çetinkaya, G. (2013). Yaratıcı drama etkinliklerinin Türkçe öğretmen adaylarının konuşma becerilerine etkisi. *Journal of Turkish Studies*, 8 (9), 671-682. doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5503>.
- Bacanlı, H. (2014). *Sosyal beceri eğitimi*. (5. Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Bandura, A. (1969). Social-Learning theory of identificatory processes. D. A. Goslin (Ed.), *Handbook of Socialization Theory and Research* in (pp. 213-262). Chicago, IL: Rand McNally ve Company.
- Barnes, H. (1998). Identifying educational strategies for use with deaf pupils. *The Journal of National Drama*, 5 (3), 20-25.
- Başçı, Z., Gündoğdu, K. (2011). Öğretmen adaylarının drama dersine ilişkin tutumları ve görüşleri: Atatürk Üniversitesi örneği. *İlköğretim Online*, 10 (2), 1-14.
- Briones, E., Gallego, T., Palomera, R. (2022). Creative drama and Forum Theatre in initial teacher education: Fostering students' empathy and awareness of professional conflicts. *Teaching and Teacher Education*, 117, 1-12. doi: <https://doi.org/10.1016/j.tate.2022.103809>.
- Büyükkuru, M. (2015). *Turist rehberlerinin iletişim becerilerinin turistlerin tur deneyimi üzerine etkisi: Nevşehir ilinde bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Ceylan, U., Padır, H. (2022). Turist rehberliği bölümü akademik personelinin eğitim profili: Devlet üniversiteleri üzerine bir araştırma. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 5 (7): 842-857. doi: <https://doi.org/10.26677/TR1010.2022.1031>.
- Clarke, A. E. (2016). From grounded theory to situational analysis: What's new? Why? How? J. M. Morse, P. N. Stern, J. Corbin, B. Bowers, K. Charmaz, A. E. Clarke (Eds.), *Developing grounded theory: The second generation in* (pp. 194-233). New York, USA: Routledge.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri-Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Çalışkan Çoban, E. (2007). *Sosyal beceri sorunu olan öğrenciler ve annelerine uygulanan yaratıcı drama etkinlikleri programının öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin gelişimi üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Çayır, N., Gökbulut, Ö. Ö. (2015). Yaratıcı drama yöntemiyle öğretmen yeterliklerinden kişisel gelişim üzerine nitel bir çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (2), 252-270. doi: <https://doi.org/10.17860/efd.76573>.
- Çetinkaya, C. (2019). *Sosyal bilgiler dersinin yaratıcı drama yöntemi ile işlenmesi: Bir eylem araştırması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Davies, D., Dodd, J. (2002). Qualitative research and the question of rigor. *Qualitative Health Research*, 12 (2), 279-289. doi: <https://doi.org/10.1177/104973230201200211>.
- Değirmencioğlu, A. Ö. (2001). Türkiye'de turizm rehberliği eğitimi üzerine bir araştırma. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12, 10-14.

- Dereli, E. (2018). Yaratıcı drama eğitimi ve yaratıcı drama temelli kişilerarası ilişkiler eğitim programının öğretmen adaylarının iletişim ve sosyal problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20 (3), 95-119. doi: 10.32709/akusosbil.409590.
- Docksai, R. (2010). Teaching social skills. *The Futurist*, 44 (3), 12.
- Ehtiyar, V. R., (2017). Turist rehberliğinde duygu yönetimi. F. Ö. Güzel, V. Altıntaş, İ. Şahin, (Ed.), *Turizm rehberleri araştırmaları, öngörüler ve uygulamalar içinde* (s. 141-159). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Eisler, R.M, Frederiksen, L. W. (1980). *Perfecting social skills: A guide to interpersonal behavior development*. N.Y.: Plenum Press.
- Ersoy, E. G., Köşger, F., (2016). Empati tanımı ve önemi. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 38 (2), 9-17. doi: <http://dx.doi.org/10.20515/otd.33993>.
- Eser, S., Şahin, S., Çakıcı, A. C. (2018). *Turist rehberliği*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Forrester, M. A., Sullivan, C. (2018). *Doing qualitative research in psychology: A practical guide*. New York: SAGE.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. McGraw-Hill Publishing.
- Foster, S. L., Ritchey, W. L. (1979). Issues in the assessment of social competence in children. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 12 (4), 625–638. doi: <https://doi.org/10.1901/jaba.1979.12-625>.
- Gresham, F. M. (1988). Best practices in social skills training. A. Thomas, J. Grimes, (Ed.), *Best Practices in Schoolpsychology* in (pp.31-4 1). Washington: National Association of School Psychologist.
- Gresham, F. M., Elliot, S. (1990). *Social skills rating scaie*. Circle Pines. MN: American Guidance Service.
- Güneş, S. (2019). *Sosyal bilgiler dersinde yaratıcı drama yöntemiyle tarihsel empati becerisinin kazandırılmasına yönelik etkinlik temelli bir eylem araştırması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bartın Üniversitesi, Bartın.
- Güneysu, S. (2006). Eğitimde drama. Ö. Adıgüzel (Ed.), *Yaratıcı drama 1985-1998 yazılar içinde*. Ankara: Natürel Yayınları.
- Hacıoğlu, N. (2000). *Seyahat acentacılığı ve tur operatörlüğü*. Bursa: Vipaş Yayınları.
- Hu, W., Wall, G. (2012). Interpretative guiding and sustainable development: A framework. *Tourism Management Perspective*, 4, 80-85. doi: 10.1016/j.tmp.2012.05.003.
- Huang, S., Hsu, C.H.C., Chan, A. (2010). Tour guide performance and tourist satisfaction: A study of the package tours in Shanghai. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 34 (1): 3-33. doi:10.1177/1096348009349815.
- Kaf Hasırcı, Ö., Bulut, M. S., İflazoğlu Saban, A., (2008). Öğretmen adaylarının yaratıcı drama dersinin bireysel ve akademik kazanımlarına ilişkin görüşleri. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 3 (6), 63-87.
- Kaf, Ö. (2000). Hayat bilgisi dersinde bazı sosyal becerilerin kazandırılmasında yaratıcı drama yönteminin etkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (6), 173-184.
- Kahriman, M. (2014). *İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi dersi benim eşsiz yuvam temasındaki konuların drama yöntemine dayalı öğretiminin öğrencilerin iletişim, empati becerileri ve değer algıları üzerine etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Kara, Y., Çam, F. (2007). Yaratıcı drama yönteminin bazı sosyal becerilerin kazandırılmasına etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 145–155.
- Karadağ, E., Çalışkan, N (2005). *Kuramdan uygulamaya ilköğretimde drama*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Katz, L. G. (2000). *Academic redshirting and young children*. ERIC Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education, University of Illinois.
- Kılıç, A., Şahin, B. (2019). Empatik eğilim ve çatışma çözme davranışı ilişkisi: Turist rehberleri üzerine bir araştırma. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7 (2), 853-884. doi: 10.21325/jotags.2019.396.

- Koçak Tümer, B., Tanju Aslışen, E. H. (2022). Türkiye’de 2016-2020 yılları arasında yaratıcı drama alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32 (2), 501-516. doi: 10.18069/firatsbed.1061601.
- Kortan, S. (2010). *Müzikli dramatizasyon eğitiminin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilimleri üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Koroğlu, Ö. (2011). *İş doyumu ve motivasyon düzeylerini etkileyen faktörlerin performansla ilişkisi: Turist rehberleri üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Koroğlu, Ö., Avcıkurt, C. (2014). Turist rehberlerinin motivasyonu ile performansı arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 39, 45-60.
- Lincoln, Y. S., Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Maxwell, J. A. (2013). *Qualitative research design: An interactive approach* (Third edition). Los Angeles, USA: Sage
- Mccaslin, N. (2016). *Yaratıcı drama sınıfı içinde ve dışında*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Miles, M. B., Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook*. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Min, J. C. (2012). A short-form measure for assessment of emotional intelligence for tour guides: Development and evaluation. *Tourism Management*, 33 (1), 155-167. doi: 10.1016/j.tourman.2011.02.014.
- Namdar, A. O., Camadan, F. (2016). Yaratıcı drama uygulamalarının öğretmen adaylarının sosyal becerilerine etkisi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36 (3), 558-575.
- Okvuran, A. (1993). *Yaratıcı drama eğitiminin empatik beceri ve empatik eğilim düzeylerine etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi, Ankara.
- Olçay, A., Bozgeyik, Y., Akköz, H., Sürme, M. (2015). Profesyonel turist rehberlerinin performanslarının yerli turistler tarafından değerlendirilmesi. *Journal of Business Research Turk*, 7 (2), 349-374.
- Önalın Akfırat, F. (2006). Sosyal yeterlilik, sosyal beceri ve yaratıcı drama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1 (1), 39-58.
- Özoğlu, T. (2019). *Turizm eğitim ve öğretiminde yaratıcı drama yönteminin öğrenci başarısına, tutumuna, görüşlerine ve başarının kalıcılığına etkisi: Otel yönetimi dersi örneği* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Özoğlu, T., Sezerel, H. (2019). Ayşe Hanım’ın kararı: Turizm, çalışma yaşamı ve süreçsel drama. *Journal of Gastronomy Hospitality and Travel*, 2 (2), 157-170. doi:10.33083/joghat.2019.24.
- Patton, M.Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Pinciotti, P. (1993). Creative drama and young children: The dramatic learning connection. *Arts Education Policy Review*, 94 (6), 24-28, ISSN: 1063-2913.
- Resmî Gazete, (2024). 6326 sayılı turist rehberliği meslek kanunu ile kültür ve turizm bakanlığına verilen yetki ve görevlerin uygulanmasına dair yönetmelik. Erişim tarihi 01.01.2025, <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=41058&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> .
- Rogers R. (1983). Empatik olmak değeri anlaşılmamış bir varoluş şeklidir. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 14, 103-124. doi:10.1501/Egifak_0000000929.
- Saçlı, F. (2013). *Yaratıcı drama eğitiminin aday beden eğitimi öğretmenlerinin eleştirel düşünme becerileri ve eğilimleri üzerine etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Salha, H., Ulama, Ş. (2019). Turist rehberliğinde liderlik. B. Zengin, G. Erkol Bayram, O. Batman (Ed.), *Turist rehberliği mesleği, dünü, bugünü, yarını içinde* (s. 171-189). Ankara: Detay Yayıncılık.
- San, İ. (1985). *Sanat ve Yaratıcılık Eğitimi Olarak Tiyatro*. Ankara: Natürel Yayıncılık.

- Selçioğlu Demirsöz, E. (2010). *Yaratıcı dramanın öğretmen adaylarının demokratik tutumları, biliş üstü farkındalıkları ve duygusal zekâ yeterliliklerine etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Sezerel H. (2017). *Turizm eğitiminde yaratıcı dramanın uygulanabilirliği var mı?* 1. Uluslararası Turizmin Geleceği: İnovasyon, Girişimcilik ve Sürdürülebilirlik Kongresi (Futourism 2017) Bildiriler Kitabı, Mersin, 28-30 Eylül, ss. 848-856.
- Sezerel, H. ve Özoğul, T. (2019). Öğrenciyi merkeze almak: Turist rehberliği eğitiminde uzman mantosu yaklaşımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 20 (1), 167-197. doi: <https://doi.org/10.24889/ife.473423>.
- Siks, G. B. (1958). *Creative dramatics: An art for children*. New York: Harper veBrothers.
- Silverman, D. (2013). *Doing qualitative research: A practical handbook*. SAGE publications limited.
- Slade, P. (1955). *Child drama*. New York: Philosophical Library
- Sternberg, P. (1998). *Theatre for conflict resolution: In the classroom and beyond*. U.S.: Heinemann Drama.
- Streubert, H. J., Carpenter, D. R. (2011). *Qualitative research in nursing*. (5th ed.). Philadelphia: Lippincott Williams ve Wilkins.
- Şahin, S. (2021). Meslek olarak turist rehberliği. S. Eser, S. Şahin, A. Çakıcı (Ed.), *Turist Rehberliği içinde* (s. 25-47). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Tekindal, M., Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 20 (1), 153- 182.
- Temizkan, S. P., Ergün, B. (2018). Türkiye’de turist rehberliği öğretiminin değerlendirilmesi. *Turist Rehberliği Dergisi*, 1 (2), 95-104. <https://doi.org/10.34090/tured.475325>.
- Tetik Dinç, N. (2019). Turist rehberlerinin rolleri, Ö. Koroğlu ve Ö. Güzel (Ed.), *Kavramdan uygulamaya turist rehberliği mesleği içinde* (s.15-190). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tetik, N. (2006). *Türkiye’de profesyonel turist rehberliği ve turist rehberlerinden sonuçların analizi: Kuşadası örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Tetik Dinç, N., Balıkoğlu, A., Ulusoy Mutlu, H., (2022). Turist rehberlerine yönelik turist nezaketsizliği ve rehberlerin nezaketsiz davranışlara ilişkin tepkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 49, 100-117. doi: <https://doi.org/10.52642/susbed.1152188>.
- Tutar, H. (2023). Nitel araştırma deseni belirleme ölçütleri ve gerekçelendirilmesi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25 (1), 334-355. <https://doi.org/10.21180/iibfdkastamonu.1190123>.
- UNWTO, (2024). *UN tourism barometer*. Erişim tarihi: 01.01.2025, <https://www.unwto.org/un-tourism-world-tourism-barometer-data>.
- Ural, A., Pelit, E. (2002). Türkiye’de lisans düzeyinde turizm eğitimi veren yükseköğretim örgütlerinin örgütleniş biçimleri. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (4), 218-228. doi: 10.11616/AbantSbe.70.
- Üstündağ, T. (2006). *Yaratıcı drama öğretmeninin günlüğü*. Ankara: Pegem Akademik Yayınları.
- Way, B. (1967). *Development through drama*. London: Longman Publishing.
- Wee, S. J. (2009). A case study of drama education curriculum for young children in early childhood programs. *Journal of Research in Childhood Education*, 23 (4), 489-501. <https://doi.org/10.1080/02568540909594676>.
- Wong, J. Y., Wang, C. H. (2009). Emotional labor of the tour leaders: An exploratory study. *Tourism Management*, 30 (2), 249-259. doi: 10.1016/j.tourman.2008.06.005.
- WTFGA, (2018). *What is tourist guide*, Erişim Tarihi: 17.05.2023, <http://www.wftga.org/tourist-guiding/what-tourist-guide>.

- Yaşar, M. (2018). Nitel araştırmalarda nitelik sorunu. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 55-73. <https://doi.org/10.21666/muefd.426318>.
- Yağcı, K., Efendi, M., Akçay, S. (2019). Turist rehberliği öğrencilerinin uzaktan eğitim kavramına bakış açıları. *Journal of Travel and Tourism Research*, 14, 118-136.
- Yenipinar, U. (2019). Turist rehberliği mesleği. Ö. Köroğlu, Ö. Güzel, (Ed.), *Kavramdan Uygulamaya Turist Rehberliği Mesleği* içinde (s. 1-18). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yenipinar, U., Kardaş, K. (2019). Turizm Rehberliği bölümleri müfredat geliştirme önerisi. *Journal of Travel and Tourism Research*, 14, 1-26.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, S., Ceylan, T. (2020). Sosyal bilgiler derslerinde drama yöntemiyle öğretimin sosyal beceri, empatik beceri ve akademik başarıya etkisi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (30), 385-412. doi: 10.35675/befdergi.675903.
- Yin, R. K. (2011). *Qualitative research from start to finish. A division of guilford publications*. Inc: New York, NY, 10012.